EMPERYALİZM

Yıldırım Koç

TİB TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ

RESİMLİ EĞİTİM DİZİSİ 9

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ YAYINLARI
RESİMLİ EĞİTİM DİZİSİ No. 9

RESİMLEYEN
SELÇUK DEMİREL

BİRİNCİ BASKI
AĞUSTOS 1977

Mustafa sabahın 8'inden beri derneğin kapısında bekliyordu. Hasan'la konuşmalarına göre 8 ile 8:15 arasında buluşacaklardı. Saat nerdeyse 8:30 olacaktı ki Hasan ancak görüldü. Soğuktan paltosunun yakalarını kaldırmış, koşa koşa geliyordu.

Derneğin önüne gelince, "Kusura bakma kardeş," dedi. "Dün seminerden sonra dernekte uzun süre oturduk. Ordan da bir arkadaşların evine gidip sohbet ettik. Yattığımda gecenin ikisiydi. Ancak kalkabildim." Cebinden anahtarı çıkarttı. Altı ay önce beraberce kurdukları mahalle kültür ve dayanışma derneğine girdiler.

Derneğin içi soğuktu. Beraberce ortadaki odun sobasını yaktılar. Mustafa masanın üstündeki çaydanlığı doldurdu. Sobanın üstüne koydu. Musluğun yanındaki bardaklardan da iki tanesini yıkadı. Hasan ise bu ara dışarı çıktı. Döndüğünde elinde bir ekmekle helva vardı.

Birazdan oda ısınmış, çay kaynamıştı. Beraberce masanın başına çöktüler.

Hasan, "Dünkü seminerde dikkat ettin mi?" diye sordu. "Eskiden sadece gençler gelirdi. Dün konu pahalılık olunca orta yaşlılardan filan da gelenler oldu. Bazı arkadaşlarda yanlış bir eğilim var. Kitlelerin somut dertlerinden hareket edip onlara siyasi hedef göstermeyi ihmal ediyorlar.

Esasında iki tür seminer gerekli. Biri mümkün olduğu kadar geniş kitleye olmalı. Herkesin ilgilendiği konuları ele almalıyız. Dünkü seminer gibi. Bu dertlerden hareket ederek de onları oligarşiye ve emperyalizme karşı mücadeleye çekmeliyiz. İkinci tür seminerlerde de daha ziyade teorik konuları ele almalıyız. Dernek içinde aktif olarak çalışan arkadaşların teorik düzeylerini yükseltmeye çalışmalıyız."

Mustafa bir taraftan helvayla ekmeği yerken diğer taraftan Hasan'ı dinliyordu. "Haklısın be Hasan," dedi. "Şimdiye kadarki seminerler devekuşu gibi bir şeydi. Bazı bölümler çok basit, bazı bölümler oldukça zor oluyordu. Şöyle yapamaz mıyız? Bizim en büyük derdimiz kitle içinde ajitasyon ve propaganda yapacak sosyalistlerin yetiştirilmesi. Bu arkadaşların da belli bir teorik düzeyinin olması gerekiyor. Dernekte bir taraftan yaygın kitle için konferanslar düzenleyelim. Diğer taraftan da böyle konferanslar verecek,kitlelere hedef gösterecek arkadaşlar yetiştirelim. Yani onlar için dediğin tür eğitim çalışmaları yapalım. Sonra da onları konferans vermeye alıştıralım. Şimdiye kadar konferansların yükü ikimizin sırtındaydı. İş böyle olunca da arkadaşlar yük taşımaya alışmıyorlar. Onları yetiştirip sorumluluk vermeliyiz ki bizi aşsınlar. Bizden daha iyi devrimciler olsunlar."

Bir taraftan helva yerken diğer taraftan önlerine birer kağıt çektiler. Böyle bir eğitim çalışması için bir program hazırlamaya başladılar.

Dördüncü çaylarını bitirdiklerinde program hazırdı. İlk ele alınacak olan da emperyalizm konusuydu.

Hasan, "Bugün pazar," dedi. "Gelecek cumartesi senin konuşman var. Bu hafta içinde bir gece dernek üyelerinin katılacağı bir toplantı ayarlayabilir miyiz? Hem bu yeni eğitim programını konuşuruz, hem birimiz emperyalizm konu-

sunu anlatır. Ayrıca cumartesi günkü toplantıya herkesin mümkün olduğu kadar fazla konuk getirmesini isteriz."

Mustafa, "O kadar acele etme yahu," dedi. "Herkesin geleceği bir gece ayarlamak kolay ama biz kendimiz hazırlanabilecek miyiz?"

Hasan, "Ben daha önce bir defa bu konuda okulda konuşmuştum. Elimde epey not da var. Bugün seninle bir taslak hazırlarız. Hafta ortasına kadarki süre de bana yeter."

"Nasıl başlamayı düşünüyorsun?"

"Önce kapitalizmin genel niteliklerini anlatmak gerek. Yani kapitalizmin rekabetçi döneminin özelliklerini ele almalıyız. Ordan da tekelci kapitalizme geçişin nasıl olduğunu açıp emperyalizmin çeşitli bunalım dönemlerini incelemeliyiz."

Kapitalizm Nedir?

"O zaman şöyle yapalım. Ben sana aklıma gelen çeşitli soruları sorayım. Sen de hem anlat, hem not al. Taslak böylece meydana çıkar. Peki. önce şöyle başlayalım. Kapitalizmi daha önceki toplum biçimlerinden, yani diyelim köleci ve feodal toplum biçimlerinden ayıran temel özellik ne?"

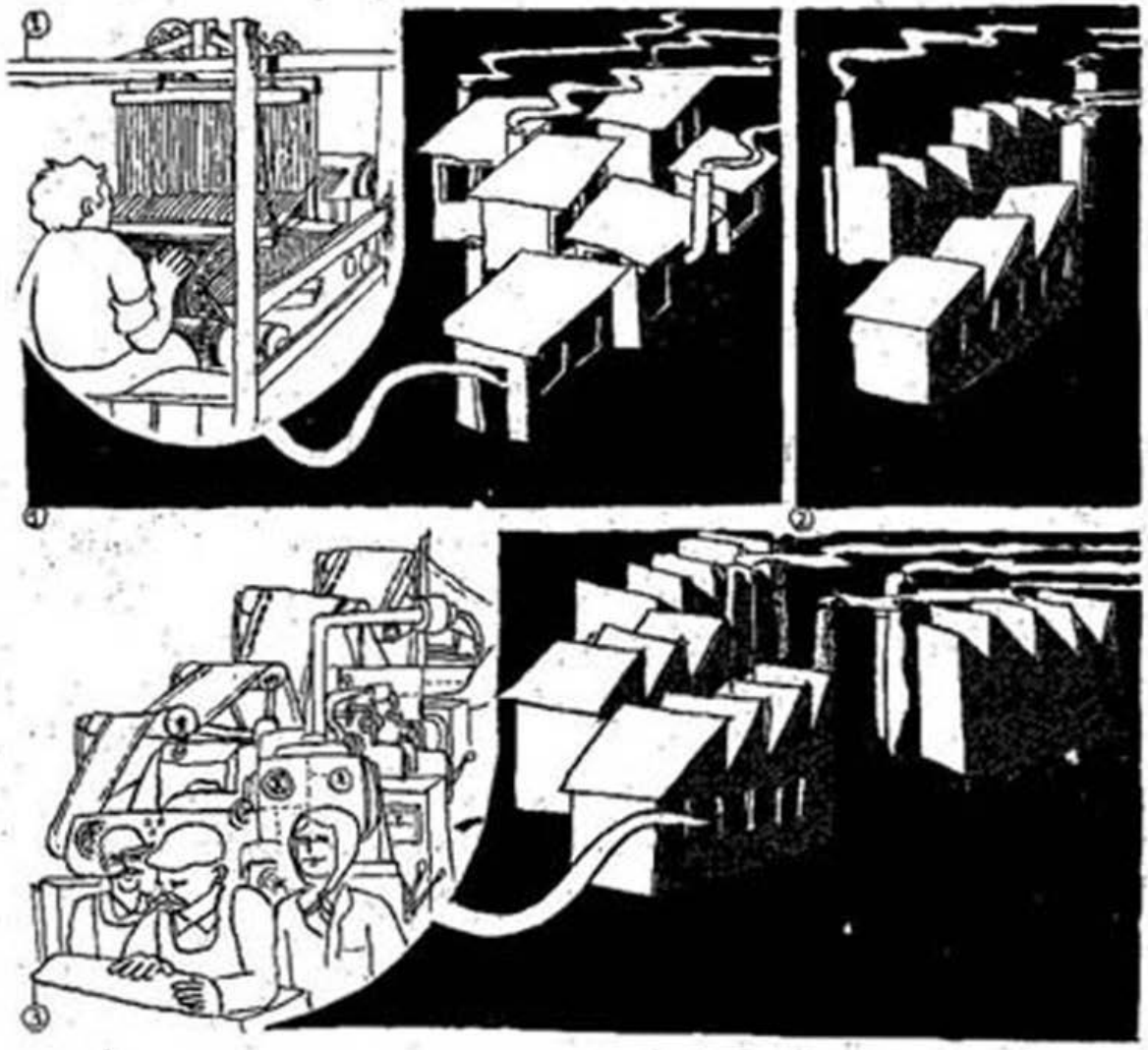
"Bir toplum biçimini belirleyen özellik gerçek üreticilerle bunların ürettikleri ürüne el konuş biçimi arasındaki ilişkidir. Kapitalist üretim biçiminde üretim araçlarına kapitalistler sahiptir. İşçiler işgüçlerini satarlar. Bunun karşılığında ücret alırlar. Ama işgücü öyle bir maldır ki, emeğe dönüştüğünde kendi değerinden daha fazla değer yaratır. İşgücünün değeri alınan ücrettir. İşgücünün yarattığı değerle işgücünün değeri yani ücret arasındaki fark da patrona kalır. Buna artık-değer deriz. Yani işçi özgürdür. Köle değildir.

Toprağa da bağlı değildir. Ama kendi üretim aracına sahip olmadığı için de bir şeyler satmak zorundadır. Satabileceği tek şey ise işgücü. Yani kapitalist sömürü daha gizli. Kapitalizm taa onsekizinci yüzyılda İngiltere'de hakim üretim biçimi halini almış. Ama kapitalist sömürünün özünün anlaşılabilmesi ancak ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında mümkün olmuş. O da Marx sayesinde."

Mustafa, "İyi derleyip toparladın," dedi. "Konuşmaya katılacak adam sayısı 14–15 olacak. Bu anlattıkların konusunda kafası açık olmayan olursa sorar. Esasında bu eğitim çalışmalarını konferans şeklinden çok tartışma şeklinde yürütmemizde yarar var. Peki, kapitalist nasıl olup da işçinin yarattığı değerin bir kısmına el koyabiliyor? Ve bu el koyduğu artık-değeri ne yapıyor?"

Artık-Değer Ne Olur?

"Kapitalistin, işçilerin yarattığı artık değere el koyabilmesinin sırrı üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetidir. Üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet sürdüğü sürece de bu sömürüye engel olmak mümkün değil. Diğer soruna da şöyle cevap verebiliriz: Kapitalistler el koydukları artık değerin bir kısmını kendileri tüketirler. Bir kısmını da fabrikalarını büyütmede kullanırlar. Yani sermayeye dönüştürürler. Kapitalizmin en önemli özelliklerinden biri de bu. Kapitalist büyümek zorundadır. Kapitalizmde yerinde saymak diye bir şey yok. Ya büyüyeceksin. Rakiplerini yeneceksin. Ya da rakiplerin seni yiyecek. Onun için kapitalist de el koyduğu artık–değerin büyük bir kısmını yatırıma yöneltir. Yani daha çok artık–değer sömürme imkanı doğar. Ama kapitalizmin sonunu getiren de bu özellik. Sermaye birikimi tekelleri doğurur. Tekelci dönem de kapitalizmin genel bunalım dönemidir."

«FEODALİZMDEN KAPİTALİZME GEÇİŞTE ÖNCELERİ KÜÇÜK ATELVELER BİÇİMİNDE MANÜFAKTÜR ÜRETİMİ HAKİMDEN GİDEREK KAPİTALİSTLERİN SAHİP OLDUKLARI FABRİKALAR ÜRETİME HAKİM OLDU.»

"Peki, o zaman kapitalizmin rekabetçi dönemini nasıl özetlemek gerek?"

Kapitalizmin Serbest Rekabetçi Dönemi Nedir?

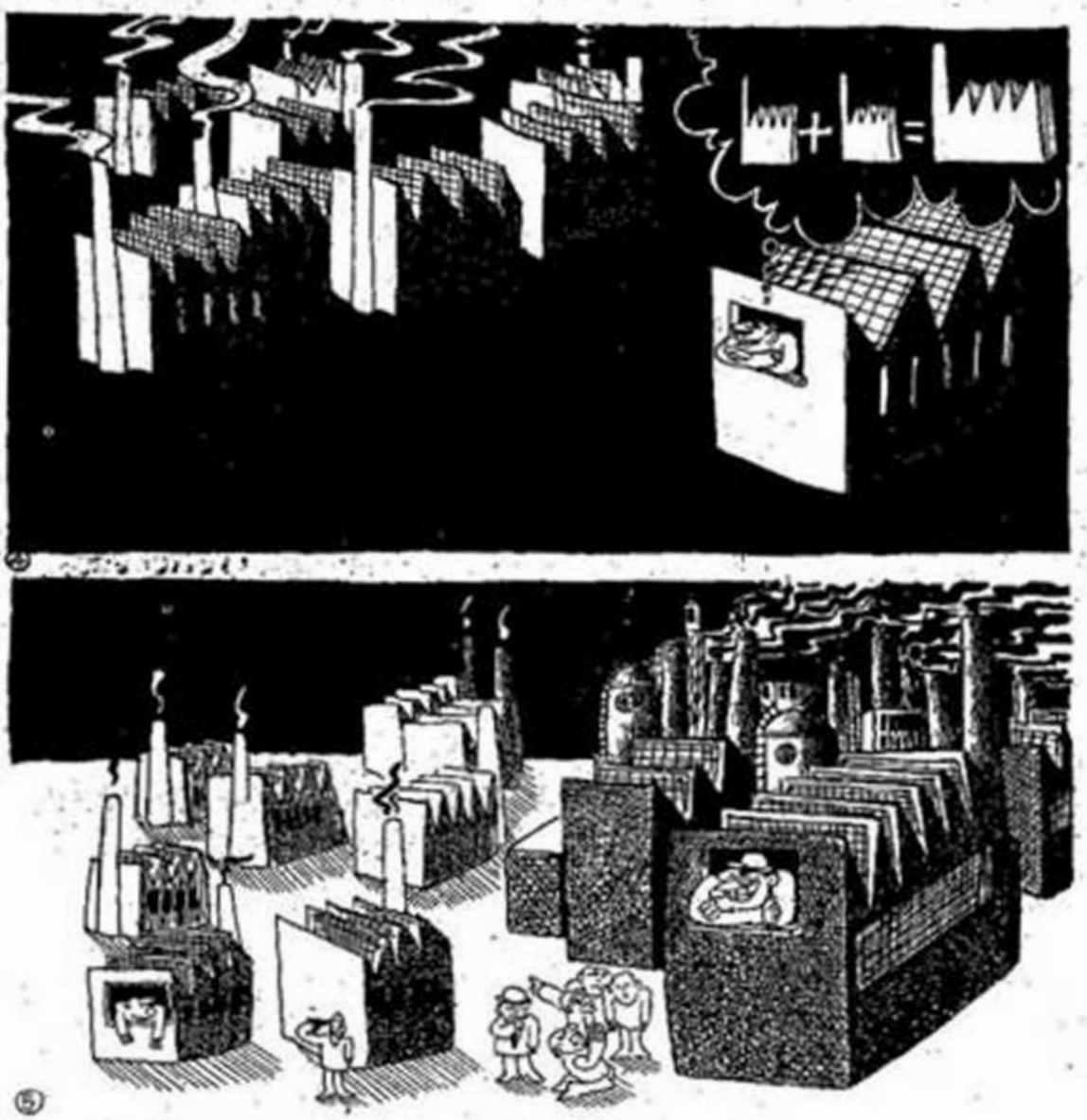
"Kapitalizmin kabaca 1830 ile 1870 yılları arasındaki dönemine rekabetçi dönem veya serbest rekabetçi dönem diyoruz. 1870'lerden 1903 yılına kadar serbest rekabetçi dönemden tekelci kapitalist döneme geçiş söz konusudur. Serbest rekabetçi kapitalizmde bankacılar, sanayiciler ve tüccarlar ayrı ayrı insanlar. Bugünkü gibi içiçe geçmiş değiller. Sanayiciler bankalardan borç alıyor. Toprak ağalarından toprak kiralıyor. İşçi çalıştırıyor. Üretilen malları da genellikle tüccarlara devrediyor. İşçinin yarattığı ve sanayicinin el koyduğu artık-değer de sanayici, bankacı, toprak sahibi ve tüccar arasında paylaşılıyor. Sanayi işletmeleri çok büyük değil. Yani piyasaya hakim olan üç dört şirket yok. Diyelim kumaş dokuma. Bir şehirde kırk elli tane kumaş dokuma fabrikası var. Herbirinde altmış yetmiş kişi çalışıyor. Bu fabrikalar birbiriyle rekabet halinde, yani biri fiyatları biraz yükseltse mal satamıyor. Çünkü diğerleri eski fiyattan mal satmaya devam ettiğinden herkes onlardan alıyor. Çok sayıda kapitalist olduğundan, bunlar aralarında anlaşıp beraberce fiyatları da yükseltemiyorlar."

"Peki, böyle bir durumda kapitalistin kârını artırmak için ne yapması gerekiyor?"

"Satış fiyatını artıramıyacağına göre maliyetlerini düşürmesi gerek," dedi Hasan.

"Maliyetleri nasıl düşürebilir? Diyelim kumaş dokumacısı. İpliği daha ucuza alamaz. Tüccarlar bütün kumaş dokumacılarına aynı fiyattan satacak. Makinaları da daha ucuza alamaz. O zaman maliyetleri düşürmesinin tek yolu ne?"

"Serbest rekabetçi kapitalizm döneminde kapitalistin maliyetleri düşürebilmesinin, yani kârını artırabilmesinin tek

«REKABETÇİ DÖNEMDE KAPİTALİSTLER KARLARINI ARTTIRABİLMEK İÇİN İŞÇİLERİ DAHA YOĞUN BİR ŞEKİLDE SÖMÜRMENİN YOLLARINI ARIYORLAR. O DÖNEMDE BUNUN YOLU MAKİNALARI GELİŞTİRMEK BÖYLECE HEM DAHA FAZLA SÖMÜRME HEM DE RAKİP FİRMALARA KARŞI REKABET EDEBİLME İMKANI BULUYORLAR. BU ARADA KENDİLERİNİN NEDEN OLDUKLARI BUHRAN NEDENİYLE BİRÇOKLARI İFLAS EDİYOR VE GİDEREK PİYASAYA DAHA AZ SAYIDA KAPİTALİST HÂKİM OLUYOR.»

yolu işçileri daha yoğun bir şekilde sömürmektir?"

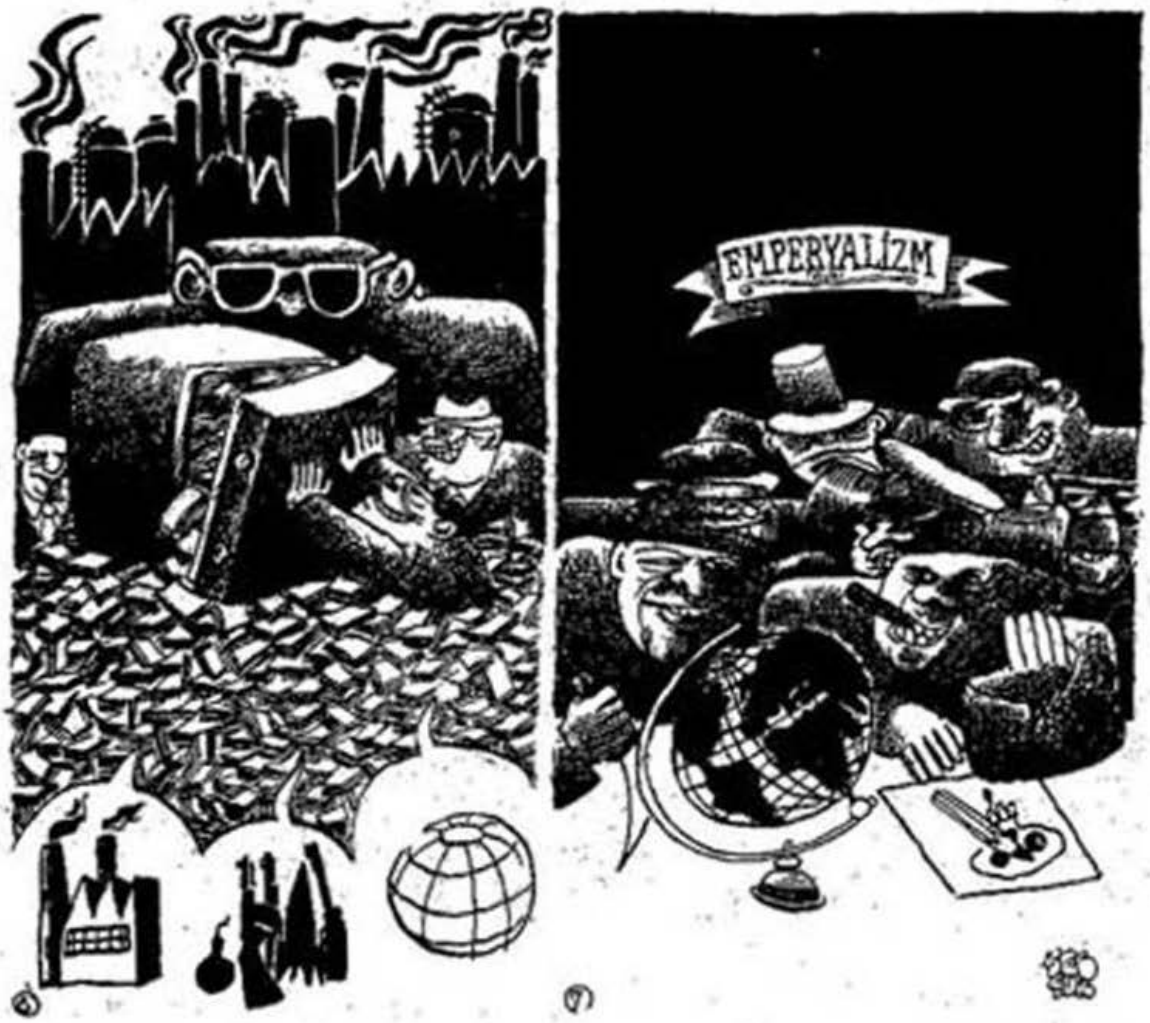
"Bunu nasıl yapacak?"

"Bunun en iyi yolu yeni yeni makinalar geliştirmektir. Çünkü herkes işçisini 14 saat çalıştırabilir. Önemli olan bir metre kumaşı rakiplerinden daha ucuza maletmek ve rakiplerinc aynı fiyata veya biraz altına satmak. Yeni makinalar bulacaksın, işçinin üretkenliğini artıracaksın ki, diğer bütün işyerlerinde bir işçi günde 20 metre bez dokürken, senin fabrikanda 40 metre dokusun. O zaman şunu söylemek mümkün. Serbest rekabetçi dönemde kapitalistler üretici güçleri devamlı olarak geliştirirler. Emeğin üretkenliğini sürekli olarak mümkün olduğu kadar hızla artırırlar. Ama özel olarak bunu istedikleri için değil. Kapitalistlerin genel niteliği kârlarını azamileştirmeye çalışmaktır. Serbest rekabetçi dönemde de kârlarını azamileştirmeye çalışırken üretici güçlerin tam kapasiteyle gelişmesini de sağlarlar."

"O zaman da," dedi Mustafa, "üretici güçleri en fazla geliştiren, en yeni makinaları icad eden en yüksek kârı sağlar. Maliyetlerini düşürür. Rakiplerinden daha fazla kâr eder. Kârının büyük bir bölümüyle yeni yeni yatırımlar yapar. Daha da büyür. Bu iş böyle sürer gider."

Hasan, "Epey hızlı gidiyoruz," dedi. "Acaba arkadaşlar izleyebilecekler mi? Ne dersin?"

Mustafa, "Daha önce dört beş tane seminer verdik. Geleceklerin çoğu zaten kitap okuyan çocuklar. Onun için pek ağır geleceğini sanmıyorum. Hem biraz da kendilerini zorlasınlar. İnsan kafasını zorlaya zorlaya geliştirir. Sonra bir şey daha var. Bazı arkadaşlar bu konuları hemen öğreneceklerini sanıyorlar. Bu tür kitapları roman okur gibi okuyorlar. Fakat bu konular çok ciddi bir çalışmayı gerektirir.

«EKONOMİYE HAKİM OLAN TEKELLER DÜNYAYI PAYLAŞIYORLAR.»

Okurken açık olmayan noktaları ve konuların somut sorunlarımız ile olan ilişkileri sürekli olarak tartışılmalıdır. Bunları yapmadınmı, meseleleri çok yönlü ele almayı gerektiren Marksizmi, onun bilimini ve felsefesini kavramadınmı, yaya kalırsın.

Fazla Üretim Buhranları Niçin Olur?

Hasan, "O zaman buhranlara da değinelim."

"Fazla üretim buhranlarma mı?"

"Evet. Biliyorsun yüzbinlerce işçinin ürettiğine birkaç yüz patron el koyar. Ayrıca ekonomi tam bir anarşi içindedir. Her kapitalist kendi kârını azamileştirmeye çalışırken ekonomi tam bir düzensizliğe girer. Plan filan yoktur. Bu durum bir süre sonra malların satılamamasına, stokların birikmesine yol açar. Stoklar birikince de üretim azaltılır. Üretimin azaltılması demek işçilerin işten çıkarılması, yeni fabrikaların kurulmaması demektir. İşte bu duruma ekonomik buhran diyoruz."

"Yani varlık içinde yokluk," dedi Mustafa.

"İyi dedin. Çalışacak insan var ama işsiz. İnsanların çalışabilecekleri fabrikalar var, ama boş duruyor. Bir tarafta boş fabrikalar, diğer tarafta aç işsizler. Bütün bunlar niçin? Kapitalistlerin kârları azalmasın diye. Kapitalizmden önce de kıtlıklar olmuş ama insanların kendilerinin neden oldukları ilk kıtlık bu buhranlarla birlikte kapitalist dönemde görülüyor."

"Ama buhranlar kapitalistlerin kârlarını da etkiler."

"Doğru. Buhranlar hem emekçilerin hayatını kötüleşti-

rir. Hem de kapitalistlerin. Yani hem emekçi sınıfları hareketlendirir, hem de kapitalistlerin kendi aralarındaki mücadelelerini kızıştırır. Esasında iş şöyle: Kapitalistler bugün kârlarını azamileştirmeye çalışırken yarınki buhrana, yani yarın kârlarının düşmesine neden oluyorlar."

Mustafa, "Bu tür ilk buhran ne zaman görüldü?" diye sordu.

Hasan, "İlk defa İngiltere'de 1825 yılında. Yani serbest rekabetçi kapitalizmin başlamasıyla diyebiliriz."

Kapitalizmin Yıkılmasının Şartları Nelerdir?

Mustafa, "Burada devrimlere de değinsek mi? Ne dersin?"

Hasan, "Ne açıdan," diye sordu.

Mustafa, "Biliyorsun kitlelerin ayaklanmasının önkoşullarından biri tüm ülkeyi saran milli bir krizin varlığı. Ekonomik kriz veya buhran da bu milli buhranı veya milli krizi yaratması açısından önemli."

Hasan, "O konuya fazla girmesek," dedi. "Başlıbaşına bir çalışma ister. Kaybolup gitmeyelim."

Mustafa, "Ama emperyalizm meselesinin iyi kavranabilmesi için bu konunun biraz açılması gerek. Mesela bütün Avrupa'yı saran 1848 devrimleri niçin başarıya ulaşamadı? Biliyorsun 1848 devrimi, 1847 yılındaki ekonomik buhranın ürünüydü. Sonra 1870 Paris Komünü niçin yenildi? Buhranlarla kapitalizmin genel bunalımı mesleleri aralarındaki bağlantıyı açmazsak olmaz."

Hasan. "Şöyle özetleyelim," dedi. "Kapitalizmin yıkılıp yerine sosyalizmin kurulabilmesi için iki maddi şart gerekli. Birincisi devrimci durum. Yani sömürgeni de, sömürüleni de etkileyen bir buhran veya ekonomik çöküntü. Ama başarı için bu yeterli değil. Kapitalizm üretici güçlerin gelişmesine ayakbağı olmadan sosyalizmi kurmak mümkün değil. Kapitalizm serbest rekabetçi aşamasında üretici güçleri tam kapasite geliştiriyor. Derebeylerine karşı. Köylüleri de feodal boyunduruktan kurtarıyor ve yedeğine alıyor. Bu dönemde köylüler burjuvazinin müttefiki. Avrupa'da 1848 devrimlerinin ve Paris Komünün yenilgiyle sonuçlanmasının nedeni bu. O dönemde kapitalizm daha gericileşmemişti, asalaklaşmamıştı, parazitleşmemişti. Halbuki tekelci kapitalizm döneminde tekelci kapitalistler hem işçi sınıfını sömürüyor, hem diğer emekçi sınıfları ve tabakaları, hem de sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin halklarını. Diğer taraftan tekelci kapitalistler üretici güçlerin gelişimi önünde de bir engel oluşturuyorlar.Bu nedenlerle tekelci kapitalizm dönemi kapitalizmin genel bunalıma girdiği dönem oluyor.Kapitalizm parazitleşiyor, gericileşiyor. Serbest rekabetçi kapitalizmin tekelci kapitalizme dönüşmesi kapitalizmin düşmanlarını arttırıyor."

Mustafa söze karıştı. "Kapitalizmin serbest rekabetçi döneminde sosyalistlerin sloganıyla emperyalizm döneminde slogan birbirinden farklı. Onu da unutmamamız gerek. Eskiden Bütün ülkelerin işçileri birleşin, denirmiş. Emperyalizm döneminde Bütün ülkelerin işçileri ve ezilen halklar, birleşin oldu."

Tekelci Kapitalizme Geçiş Nasıl Oldu?

Hasan. "İstersen serbest rekabetçi kapitalizmden tekelci kapitalizme geçişi ele alalım. Burada arkadaşların dikkatini çekmemiz gereken temel nokta şu: Kapitalistler devamlı büyümek zorundadır. Büyümenin bir yolu kendi sömürdüğü artık-değerin büyük bir kısmını yatırımda kullanmak. Diğer yolu da iflas eden şirketleri devralmak veya üç dört şirketin

bir araya gelmesi."

Mustafa, "Bu süreçte buhranların rolüne de dikkati çekelim. Ekonomik buhrandan en çok zayıf şirketler zarar görür. Güçlü büyük şirketler buhran dönemlerinde iflas eden küçük şirketleri satın alırlar."

Hasan, "İyi hatırlattın," dedi. Bir taraftan Mustafa'nın söylediklerini not ederken, diğer taraftan devam etti. "1870 yıllarında da Avrupa'da önemli bir buhran olacak. Tekelci kapitalizme geçişte bu buhranın da büyük hızlandırıcı etkisi oldu. Fakat tekelciliğin hakimiyeti 1900–1903 buhranı sonucunda belirginleşti."

Mustafa, "Peki şirketlerin sermayelerinin büyümesi nelere yol açtı?"

Hasan, "Serbest rekabetçi kapitalizm döneminde bazı şirketler diğerlerinden daha büyük bir hızla büyür. Maliyetlerini düşürür. Piyasaya hakim olmaya başlar ve diğerlerinin iflası için şartlar hazırlanır. En büyük şirketler ayrıca bankalar, borsalar, holding şirketleri gibi biçimlerle mali üstyapılarını geliştirir. Sonra öyle bir dönem gelir ki, artık piyasada aynı malı üreten yüzlerce şirketten üç beş tanesi herşeye hakim olur. Yani serbest rekabetçi kapitalizm tekelci kapitalizme dönüşür. Bu dönüşüm kapitalizmin yıkılışının ön şartıdır. Kapitalizm böylece genel bunalıma girer.

Tekelci Kapitalizmin Temel Özellikleri Nedir?

"Peki," dedi Mustafa, "Rekabetçi kapitalizmden tekelci kapitalizme geçişle birlikte ne gibi değişiklikler olur?"

"İstersen madde madde sıralayalım. Böyle yapınca insanın aklına daha iyi geliyor. Tekelci kapitalizmin veya emperyalizmin genel nitelikleri şunlar:

1. Üretimde ve sermayede görülen yoğunlaşma öyle yüksek bir gelişme derecesine ulaşmıştır ki iktisadi hayatta kesin rol oynayan tekeller yaratılmıştır.

2. Banka sermayesi sanayi sermayeyle kaynaşır ve bu mali sermaye temeli üzerinde bir mali oligarşi kurulur.

3. Sermaye ihracı, emtia (yani mal) ihracından ayrı olarak özel bir önem kazanmıştır.

4. Dünyayı aralarında bölüşen uluslararası tekelci kapitalist birlikler kurulmuştur.

5. En büyük kapitalist güçlerce dünyanın toprak bakımından paylaşılması tamamlanmıştır.

Lenin bu özelliklerin yanısıra ayrıca emperyalizmin asalak, çürüyen ve cançekişen kapitalizm olduğunu da önemle vurgulamıştır."

Mustafa, "Bunları açmak gerek. Mesela bir dünya ekonomisinin oluşması nasıl oluyor ve bizim açımızdan niçin önemli?"

"Sermaye büyüyor, büyüdükçe de güçleniyor. Güçlendikçe eskiden ulaşamadığı pazarlara, hammadde kaynaklarına ve yatırım alanlarına ulaşıyor. Bir bakıyorsun iplik bir ülkede eğiriliyor. Başka bir ülkede dokunuyor. Başka bir ülkede elbise yapılıyor. Başka bir ülkede de satılıyor. Bütün dünya ekonomisi bir çok bağla birbirine bağlanıyor. Bunun önemi de şurda: Bir dünya ekonomisi oluşmadan önce bir ülkedeki buhran yalnızca o ülkeyi etkilerdi. Halbuki emperyalizm döneminde emperyalist sistemin bir noktasındaki buhran her tarafı etkiliyor. Emperyalist sistem iyice hassaslaşıyor. Bütün ülkelerin ekonomileri emperyalist zincirin bi-

rer halkasını oluşturuyor.

Burada hemen ilave etmemiz gereken iki şey var. Birincisi dünya ekonomisi mal ihracının değil de sermaye ihracının ve üretimin uluslararasılaşması ile oluşur. Yalnızca mal değişimi ele alınarak dünya ekonomisi kavramına ulaşmak çok hatalıdır.

İkinci nokta da buhranlarla ilgili. Emperyalist–kapitalist sistem içerisindeki belirleyici unsur metropollerdeki sermaye birikimidir. Metropollerde başlayan buhran ise sistem içerisindeki geribıraktırılmış ülkeleri etkiler."

Tekeller Her Şeye Hakim Oldu:

Mustafa, "Tekelcilikten biraz önce söz etmiştik.

Hasan, "Evet," dedi. "Tekelci kapitalizm döneminde bir taraftan belli bir malın üretimi üç beş şirketin denetimine geçer, diğer taraftan da bankalar sanayiye yatırım yapar, sanayiciler bankaların hisselerini satın alır. Tekelciliğin en belirgin kıstasları, üretim kapasitesinin, kullanılan enerjinin ve diğer sermaye mallarının çok az sayıda şirketin elinde toplanmasıdır. Bu az sayıdaki şirket, bankaları, borsaları, holding şirketleri gibi mali üstyapıları ile daha da güçlenirler.

Mustafa, "Peki, bu gelişimin politik sonuçları neler? Bizim açımızdan niçin önemli? Tekel kârı meselesini nasıl bağlıyacağız?"

"Bizim açımızdan önemi fiyatlar ve kârın kaynağından kaynaklanıyor. Serbest rekabetçi dönemde piyasada çok sayıda sanayici olduğundan, bunlar aralarında anlaşarak fiyatları yükseltemiyorlardı. Sonra bankacılarla ve tüccarlarla olan ilişkileri de bunu etkiliyordu. Halbuki tekelci kapita-

lizm döneminde piyasaya hakim olan tekelci kapitalistlerin malların fiyatlarını belirlemede inisiyatifleri vardır. Bunun da iki sonucu vardır. Hatırlarsın. Demin serbest rekabetçi dönemden söz ederken, kapitalistlerin kârlarını artırmalarının tek yolunun üretkenliği artırmak, yani üretici güçleri geliştirmek olduğunu söylemiştik. Şimdi durum öyle mi?"

Kapitalizm Gericileşti, Asalaklaştı, Parazitleşti:

"Değil tabii," dedi Mustafa. "Tekelci kapitalistler artık fiyatları artırabildiklerinden üretici güçlerin gelişmesine kârlarını düşürdüğü zaman taraftar değillerdir. Çünkü ellerinde daha fazla birikim ve yatırılabilir kaynak vardır. Ancak bunlar üretim kapasitesini sınırsız geliştirirse ya tekel kârı ile satış yapma olanağı ortadan kalkar, ya da sermayenin büyük bir bölümünün atıl kalması gerekir. Buna karşılık firmalar tarihsel üretim alanlarının dışına taşarlar ama bu da ancak geçici bir çözümdür. Sorun, giderek büyüme eğilimi gösteren bir vücuda (üretici güçler) her gün daha da dar gelen bir elbise (üretim ilişkileri) giydirmek istemeye benzer. Üretici güçlerin gelişimi çoğunlukla bilinçli olarak engellenir. Bu bir çok biçim alabilir. Örneğin, bazı patentleri alarak yeni buluşların uygulanmasını engellerler. Daha doğrusu, üretici güçlerin gelişmesini kendi kârlarına bağımlı kılarlar."

"Böylece de," dedi Hasan, "kapitalizm devrimci niteliğini yitirir ve gericileşir. Biliyorsun bir üretim biçimi ancak üretici güçlerin gelişimi önünde bir engel oluşturmadığı sürece varlığını sürdürebilir. Serbest rekabetçi kapitalizm ilericidir, tekelci kapitalizm gericidir. Tekelci kapitalizm dönemi kapitalizmin yıkılış çağıdır. Sosyalist toplumun arifesidir. Genel bunalım çağıdır."

"Peki, dediğin ikinci sonuç ne?" diye sordu Mustafa.

"İkinci sonuç ülke içindeki sınıfların mevzilenmesi meselesi. Yani hangi sınıflar devrimden, düzen değişikliğinden yana? Hangileri buna karşı? Serbest rekabetçi dönemde işçi sınıfı dışındaki geniş emekçi kitleler kapitalistlerin dostuydu. Çünkü o dönemde kapitalistler yalnız işçi sınıfını artıkdeğer yoluyla sömürüyordu. Ayrıca o dönemde kapitalistler gelişmeye ayak bağı olan feodal ilişkilere de karşıydı. Ama tekelci kapitalizm döneminde fiyatlarla istedikleri gibi oynayan tekelci kapitalistler mallarını değerlerinin çok üstünde fiyatlarla satmaya başladılar. Böylece bu malları satın alan emekçi köylü kitlelerini de sömürmeye başladılar. Devlet tekelci kapitalistlerin eline geçti. Vergiler arttırıldı.Toplanan vergiler ise tekelci kapitalistlere aktarıldı. İşsizlik giderek büyüyen bir dert haline geldi. Bütün bu gelişmeler köylüleri, küçük esnafı, memuru, zanaatkarı işçi sınıfının yanına itti. Müttefiksiz savaş kazanılamaz. İşçi sınıfı da müttefiklerini ancak tekelci kapitalizm çağında elde etti. İlk zaferini ancak ondan sonra kazandı."

"Sırada yeni bir müttefik daha var. İstersen ona geçelim. Sömürge ve yarı-sömürgelerin paylaşılmasını ele alalım."

Hasan, "Dediğin konu özellikle günümüzde çok önemli," dedi. "Emperyalizme bugün darbeler indiren güç geri bırakтırılmış ülkelerin halklarının sosyalizm yolundaki ulusal kurtuluş hareketleri. Sosyalist ülkelerin gücü ve desteği de bu mücadelenin başarıyla yürümesine büyük ölçüde yardımcı oluyor."

Sömürgecilik:

Mustafa, "Bu konuya sömürgecilik meselesinden başlasak mı?"

Hasan, "Olur," dedi, önce sömürgeciliğin onaltı ve on-

yedinci yüzyıllarda ticari kapitalizm döneminde ortaya çıktığına işaret edelim. Daha sonra, serbest rekabetçi kapitalizm döneminde sömürgeler mal ihracı ve ucuz hammadde kaynağı olma niteliğini sürdürdü. Emperyalizm döneminde ise bunların yanısıra sömürgeler sermaye ihracı açısından kârlı yatırım alanları olarak özel bir önem kazandı. Emperyalizmin ekonomik temelleri metropollerde sermaye birikiminin ulaştığı düzey ve tekelleşmeye paralel olan bu sermaye ihracıdır."

"Niçin?"

"Sermaye biriktikçe, güçlendikçe daha fazla kâr ister. Daha fazla kâr etmenin üç ana yolu var. Birincisi hammaddelerini daha ucuza temin edeceksin. İkincisi mallarını çok yüksek fiyatlarla satabileceğin yeni pazarlar bulacaksın. Üçüncüsü de vergi vermeden, işçileri köle gibi çalıştırarak çok yüksek kârlar elde edebileceğin yatırım alanları bulacaksın. Sömürgeler bu iş için biçilmiş kaftan. Serbest rekabetçi kapitalizm döneminde sanayiciler ürünlerini tüccarlara satıyorlardı. Bir de çok büyük olmadıklarından ülke içindeki pazar onlara yetiyordu. Ama büyüdükçe daha büyümek için bu dertlerine çözüm aramaya başladılar. İşte 1870'lerden itibaren bir taraftan sermaye tekelleşti, diğer taraftan emperyalist ülkeler Afrika, Asya ve Latin Amerika'yı sömürgeleştirmeye başladılar. Her emperyalist ülke kendisinin o günkü gücü oranında sömürgelerin paylaşılmasından pay aldı."

"Peki, bu sömürgeleştirme nereye kadar sürdü?"

"Sömürgeleştirilecek alanlar bitinceye kadar. İşte bu ara iki önemli sonuç ortaya çıktı. Bunlardan birincisi sömürgelerde emperyalizme karşı ulusal kurtuluş hareketlerinin başlaması. Yani sömürge ve yarı-sömürgelerin halkları kendilerini ezen ve yağmalayan emperyalistlere ve yerli işbirlikçilerine karşı ayaklanmaya başladılar. Böylece işçi sınıfı hare-

ketine yeni bir müttefik doğdu. Bu gelişme emperyalizmi belli ölçüde zayıflattı."

"Geçmeden bir noktaya açıklık getirmeyi unutma," dedi Mustafa. "Yarı-sömürge terimini bilmeyen olabilir."

"Doğru düşündün," dedi Hasan, "Yarı-sömürge ile uluslararası alanda bağımsız devlet konumuna sahip olup gerçekte ekonomik, toplumsal, politik, kültürel, askeri açılardan emperyalizme bağımlı olan ülkeleri kastediyoruz. Örneğin 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu bir yarı-sömürgeydi. Görünüşte bağımsızlığı vardı. Ama gerçekte her alanda emperyalistlere bağımlıydı."

"Söyleyeceğin ikinci nokta neydi?"

"Sömürgelerin paylaşılması bittiğinde emperyalist cepheyi zayıflatan ikinci bir gelişme oldu. Emperyalistler sömürgeler için birbirlerine düştüler."

"Paylaşmışlardı ya. Niçin yeniden savaşa başladılar?"

Yeniden Paylaşım Savaşları Niçin Çıktı?

"Kapitalizmin eşit olmayan gelişim yasası diye özetleyebileceğimiz bir işleyişi var. Her işletme, her işkolu ve her ülke ekonomisi birbirinden ayrı hızlarda büyüyor."

"Bunun konumuzla ilgisi ne?"

"Anlatayım," dedi Hasan. "Diyelim 1900 yılında sömürgeler neye göre bölüşüldü?"

"Emperyalist ülkelerin o günkü güçlerine göre."

"Peki, emperyalistler arasındaki güç dengesi aynı mı kaldı?"

"Değişti tabii. İlk başlarda Almanya yeterince güçlü değildi. 1910'larda iyice güçlendi."

"Peki, güçlenince daha fazla sömürge istemedi mi?"

"İstedi."

"Sömürgeleştirilecek yeni toprak kalmış mıydı?"

"Kalmamıştı."

"O zaman yeni sömürgeler elde etmenin yolu neydi?"

"Diğer emperyalist ülkelerin sömürgelerini onların elinden alacaktı."

"Buna göre de kapitalizmin eşit olmayan gelişim yasasının önemi ortaya çıkıyor. Eğer emperyalist ülkelerin hepsi aynı hızla güçlense, emperyalistler arasındaki güç dengesi aynen kalacak. O zaman da bir emperyalist ülkenin diğerlerinin sömürgelerine el uzatması imkansız olacak. Ama olan ne? Bugünkü güç dengesine göre sömürgeler paylaşılıyor. Ama yarın bir emperyalist ülke diğerlerine göre daha hızlı gelişiyor ve güçleniyor. O zaman bu ülke yeni yeni sömürgeler isteyecek. Bunun sonucu yeniden paylaşım savaşlarına gider. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları gerçekte birer yeniden paylaşım savaşıdır. Yani sömürgelerin emperyalistler arasında yeniden paylaşılması için yapılan savaşlardır."

"Emperyalistler arasındaki bu savaşlar kimin işine yaradı?"

"Tabii ki sosyalistlerin. Birinci yeniden paylaşım savaşı

Rusya'da 1917 Ekim Devriminin başarıyla sonuçlanmasında büyük rol oynadı. İkinci yeniden paylaşım savaşı da Bulgaristan, Çekoslavakya, Macaristan, Polonya, Romanya, Arnavutluk, Vietnam, Kore, Moğolistan ve Çin Halk Cumhuriyetinin emperyalist–kapitalist bloktan kopmasında etkin oldu.

Sermaye İhracı:

Mustafa önündeki kağıda baktı. "Emperyalizmin genel özelliklerinden ele almadığımız önemli bir nokta kaldı," dedi. "O da sermaye ihracı."

Hasan, "Özellikle ikinci yeniden paylaşım savaşından sonra bu konu iyice ağırlık kazandı," dedi. "Serbest rekabetçi dönemde ülkeler arasında ticaret vardı. Ama emperyalist dönemle birlikte tekellerin ucuz hammadde, kârlı yatırım alanı ve yüksek kârlı pazar ihtiyacı sömürgelere sermaye yatırımlarını gerektirdi. Özellikle Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarında demiryolları, tramvay, havagazı, elektrik, su, madencilik gibi alanlarda bol miktarda yabancı sermaye yatırımı görüyoruz. Yani emperyalistler aynı zamanda sömürge ülkelerin işçilerini de doğrudan doğruya sömürmeye başlıyorlar. Özellikle hammadde kaynaklarına yaptıkları yatırımlarla da tüm emekçi halkın malı olan zenginlikleri yağmalıyorlar."

Saat onbire geliyordu. Mustafa kalktı. "Beş on dakika ara verelim," dedi. "Nerdeyse iki saattir oturup duruyoruz. Ben yeniden çay demliyeyim. Helva içimi yaktı."

Hasan da bardakların dibinde biriken çay yapraklarını dökmeye musluğu gitti.

Mustafa, "Hasan," dedi su doldururken, "Ahmet hakkında ne düşünüyorsun?"

"Hangi Ahmet?"

"Akşam ticarette okuyan. Zeki ve dürüst birine benziyor. İlgilensek mi ne dersin?"

"İyi olur," dedi, "O çocuk benim de dikkatimi çekti. Seminerlerde soru filan soruyordu."

Mustafa, "Bendeki romanlardan birini vereyim. Okuma alışkanlığı da var. Yetişirse yönetim kuruluna aday olabilir."

Hasan, "Esas uzun uzun konuşmak gerek," dedi. "Romanları okusun. Diğer kitaplardan vereceğin zaman da önce o kitap konusunda konuş. Sonra da okuduklarını tartışmaya alışsa iyi olur.

"Zor bizim işimiz, be kardeşim," dedi. "İğneyle kuyu kazmaya benziyor."

"Öyle düşünme," dedi Hasan. "Damlaya damlaya göl olacak, sonra da öyle bir sel olacak ki, seyreyle gitsin. Bütün pislikleri sürükleyip etrafı tertemiz yapacak. Biz şimdi damla damla akıtıyoruz. Bizim gibi binlerce insan daha bu göle damla akıtıyor. İşimiz kolay değil. Aynı zamanda geniş kitle çalışması içinde dar kadro çalışmasını yürütmeliyiz. Ama başarılması imkansız da değil. Biz sosyalizm gölüne damlalar akıtırken göldeki bazı damlalar da buhar olup uçuyor. Her gün bir yiğit can veriyor yani. Ama onların kanları gölü daha da kabartıyor. Bakalım hayırlısı."

"Yine örneklere başladın," dedi Mustafa. "Nerden buluyorsun bunları?"

"Bilmem ki. Bir şey anlatırken insanın aklına geliveriyor. Ama çok işime yarıyor. Normal olarak anlatamadığım

bir şeyi örneklerle daha iyi aktarıyorum. Neyse. Gel biz yine şu işe oturalım. Nerdeyse öğle oldu. İkibuçuk üçte çocuklar uğrarlar."

Çaylarını doldurup yeniden masaya oturdular.

Emperyalizmin Genel Bunalımı Nedir?

Hasan, "Bu tartışmayı çok da uzatmayalım," dedi. "Bu nitelikte ilk toplantı olacak. Arkadaşların alışmasını da sağlamak gerek. Bence genel bunalım meselesini de ele alıp keşmekte yarar var."

"Peki, ama o zaman emperyalist ülkelerin geribıraktırılmış ülkeleri nasıl sömürdüğünü anlatan başka bir toplantı düzenlemek gerekecek."

"Onu da yaparız," dedi Hasan. "Gel şimdi emperyalizmin genel bunalımı konusunun taslağını hazırlayalım."

"Nerden başlamayı düşünüyorsun?" diye Mustafa sordu.

"Önce niçin genel bunalıma girildiğini vurgulamakta yarar var. Biliyorsun bazı kimseler bu konuyu çarpıtıyor. Arkadaşların onlara karşı hazır olması gerek. Emperyalizm çağı kapitalizmin genel bunalım çağıdır. Yani kapitalizmin çöküş çağıdır. Bütün dünyada kapitalizmin yıkılabilmesinin maddi şartlarının var olduğu çağdır."

"Bir şeyi açsak iyi olur. Biz genel olarak emperyalizmin genel bunalımı diyoruz. Halbuki sen kapitalizmin genel bunalımı dedin. Bunların arasında fark var mı?"

"Esasında bu iş bayağı ilginç bir konu," dedi Hasan. "Galiba burada ister istemez bu konudaki yanlış görüşlere

değinmek gerek. Onlar kapitalizmin genel bunalımı diyorlar. Ama genel bunalımı ne zaman başlatıyorlar, biliyor musun? 1917 Ekim Devrimiyle. Yani emperyalizm 1900'lerden sonraki dönem. 1917 yılından sonraki yıllar da emperyalizmin bir dönemi. Ama bunlar 1917 yılından sonraki döneme kapitalizmin genel bunalımı diyorlar. Esasında emperyalizmin genel bunalımıdeseler daha doğru olacak."

"Peki, bunlar niçin genel bunalımı 1917 yılında başlatıyorlar?"

"Amaçları açık. 1917 yılında ne oldu? Rusya'da Çarlık devrildi. Dünyanın ilk sosyalist devleti kuruldu. Meseleyi çarpıtanlar burdan hareket ediyor. Yani genel bunalımı Rus devrimiyle başlatıyorlar. Sonra da dünya da emperyalizmi yıkacak gücün yanlızca sosyalist ülkeler olduğunu, azgelişmiş ülke halklarının mücadelelerinin ancak bunlara bağlı olarak başarıya ulaşabilecegini söylüyorlar. O zaman, bunlara göre tüm sosyalistlerin görevi sosyalist ülkelerin ve özellikle Sovyetler Birliğinin izinde yürümek oluyor. Bu görüştekiler geribıraktırılmış ülke halklarının sosyalizm yolundaki mücadelelerini doğru değerlendiremiyorlar ve hala bütün ülkelerin işçileri, birleşin sloganını kullanıyorlar. Ezilen halklar meselesini unutuyorlar. Halbuki bu meseleyi Lenin getirmişti.

Yanlış görüşler geribıraktırılmış ülke halklarının mücadelelerini küçümsüyorlar. Ona uygun teoriler yaratacakları da açık."

"İşin ilginç yanı da şu, " dedi Hasan. " Bu adamlar emperyalizmin bir dönemine, yani 1917 yılından sonraki dönemine kapitalizmin genel bunalımı diyorlar. Biz ise emperyalizm dönemine, yani gerçekte kapitalizmin genel bunalımı olan döneme emperyalizmin genel bunalımı diyoruz."

"Bize göre emperyalizmin genel bunalımı başlatan gelişme ne?"

"Bize göre serbest rekabetçi kapitalizmin tekelci kapitalizme dönüşmesiyle kapitalizm genel bir bunalıma girer. Çünkü kapitalizm gericileşir. Asalaklaşır. Parazitleşir. Artık üretici güçlerin gelişimine engel olmaya başlar. Stalin'in tabiriyle, bütün dünyada sosyalizme geçmenin maddi şartları oluşur. Diğer taraftan serbest rekabetçi dönemde işçi sınıfının dışındaki emekçiler kapitalistlerin yanındadır. Tekelci kapitalizm döneminde köylüler, küçük esnaf, memur, zanaatkar işçi sınıfının dostu, müttefiki olur. Emperyalistlerin sömürdüğü sömürge ülkelerin halkları işçi sınıfının dostu olur. Kapitalizmin mezarını kazanlar çoğalır. Serbest rekabetçi dönemde kapitalizmin mezar kazıcıları sadece sanayileşmiş ülkelerin işçi sınıflarıydı. Emperyalizm döneminde sanayileşmiş ülkelerin tüm emekçileriyle sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin halkları kapitalizmin mezar kazıcıları olur. İşte bu değişmeler nedeniyle emperyalizm dönemi, kapitalizmin genel bunalım dönemidir. 1917 Ekim Devrimi işte bu değişikliklerin ürünüdür. Yani kapitalizmin genel bunalımı 1917 Ekim Devrimiyle başlamaz. 1917 Ekim Devrimi genel bunalımın ürünüdür."

"Peki, biz hangi terimi kullanalım?"

"Kavramların içeriklerini ve onları değişik şekilde tanımlayanların amaçlarını bildikten sonra hangisini kullanırsan kullan farketmez. Önemli olan tahrif edenlerin oyununa gelmemek."

Emperyalizmin Temel Özellikleri Değişir mi?

"Ben emperyalizmin genel bunalımı diyeyim. Emperyalizmin genel bunalımını niçin dönemlere ayırıyoruz? Bu dönemlerde emperyalizmin genel ozellikleri değişiyor mu?"

"Kesinlikle hayır. Emperyalizmin demin sözünü ettiği-

miz özellikleri tüm dönemler için geçerlidir. Sermaye ihracı, tekelci sermaye, emperyalistler arasındaki çatışmalar, emperyalizmin yayılma ihtiyacı hep devam eder. Gel şu meseleyi bir örnekle açalım."

"Yine mi örnek?"

Gülüştüler.

Mustafa, "Takılıyorum haa" dedi. "Yoksa karşı oldu-

"Farkındayım," dedi Hasan. "Örnek olarak insanı alalım. İnsanın hayatta iki ana dönemi var. Birincisi büyüdüğü dönem. Yani aşağı yukarı 25 yaşına kadar. Vücudun devamlı büyüyor. Hastalıklar seni fazla etkilemiyor. Zaten hastalığa kolay kolay yakalanmıyorsun. Zorlukları kolayca aşıyorsun. Güçleniyorsun. Bir de büyümenin durduğu, vücudunun yavaş yavaş güçsüzleştiği bir dönem var. Diyelim 25 yaşla 35 yaş arası bir geçiş dönemi oluyor. 35 yaşından sonra saçlar dökülüyor. Eskisi gibi güçlü değilsin."

"İnsanı kapitalizme mi benzeteceksin?"

"Benzetelim mi?"

"İyi olacağa benzer. Hele bir devam et bakalım."

"Ücretimi isterim, " dedi Hasan. "Çayımızı doldur, ondan sonra."

Mustafa gülerek çay doldurmaya kalktı.

Çaylar geldiğinde Hasan devam etti.

"İnsanın genel bazı özellikleri var. Bu özellikler doğumundan ölümüne kadar değişmiyor. Kapitalizmin de öyle.

Kapitalizmin bazı özellikleri ilk ortaya çıkışından emperyalizmin günümüzdeki evresine kadar devam ediyor. İnsanın bir büyüme dönemi var. 25 yaşına kadar. Kapitalizmin bir büyüme, gelişme dönemi var. Serbest rekabetçi dönemin sonuna kadarki süre. Yani ilk gelişmesinden 1870'lere kadar. İnsanın bir geçiş dönemi var. Gençlikten yaşlılığa geçiş. 25 ile 35 yaşları arası. Kapitalizmin de böyle bir geçiş dönemi var. Serbest rekabetçi dönemden tekelci döneme, emperyalizme geçiş. 1870 yıllarından 1900'ün başına kadar. 35 yaşından sonra insan vücudu kendini yenileme özelliğini yavaş yavaş yitirir, ölüme yaklaşır. Tekelci kapitalizm döneminde de kapitalizm genel bunalıma girer. Yokolmasının maddi şartları oluşur. Biz şimdi insanın 35 yaşından sonraki yıllarıyla ilgileniyoruz."

"Beğendim," dedi Mustafa.

"Sen meseleyi bildiğin için beğendin," dedi Hasan. "Bakalım bu konuyu pek bilmeyen arkadaşlarda beğenecek mi." Sonra devam etti.

"35 yaşından sonra insan olmanın temel özellikleri devam eder. Bazı özellikleri de değişir. Bu konuyu vurgulamak gerek. Bazı arkadaşlar emperyalizmi kapitalizmden ayrı düşünüyorlar. Bu iş insanın 35 yaşından sonra insanlıktan çıktığını söylemeye benziyor."

"Aman bunu herkesin önünde söyleme," dedi Mustafa.

Hasan şaşırdı. "Niçin?" diye sordu.

"Gençlerle ihtiyarları birbirine düşürürsün," dedi Mustafa. "Derneğe gelenler arasında 35 yaşını aşkın bir sürü insan var. Kendilerine insan demiyenlerin olduğunu duysalar bozulurlar."

Hasan şakayı anlamıştı. "O zaman," dedi, "dernekteki kavgaları önlemek için bu arkadaşların yanlış görüşlerini düzeltmemiz gerek."

Gülüştüler. Hasan devam etti.

"İnsan 35 yaşından sonra da insan, ama yaşlanan insan. Peki, 35 yaşından sonra yaşlanan insanın her günü birbirini tutar mı?"

"Tutmaz tabii," dedi Mustafa. "Yaşlılığın başlangıcı var, iyice yaşlı olmak, yatalak olmak var."

"İşte 35 yaşından sonraki insanın hayatında değişik safhalar olduğu gibi emperyalizmin yani yaşlanan kapitalizmin de çeşitli dönemleri var. 35 yaşından sonraki yaşlanan kapitalizmin bütün dönemine damgasını vuran özellikler var. Bunları daha önce konuştuk. Temel özelliği yaşlanmakta, kuvvetten düşmekte oluşu. Bu özellik 40 yaşında da var, 65 yaşında da."

Genel Bunalımın Dönemleri Nasıl Ayrılıyor?

"İnsanın yaşlılık dönemi varsa kapitalizmin de genel bunalım dönemi var. Peki, kapitalizmin genel bunalımını veya emperyalizmin dönemlerini nasıl ayırabiliriz?"

"Bu konuda da bazı yanlış görüşler var, bir de doğru görüş."

"Temel yanlış görüş nasıl?"

"Bunların dediğine göre kapitalizmin genel bunalımı 1917 Ekim Devrimiyle başlar. Birinci dönem 1917'den İkinci Dünya Savaşına kadar sürer. İkinci dönem İkinci Dünya Savaşının sonundan 1958-1959 yıllarına kadar sürer. Üçüncü dönem de bu yıllardan 1971'e kadar sürüyor."

"Peki, 1971'den sonra ne oluyor?"

"Yavaş yavaş bir dördüncü dönem görüşü ortaya atıyorlar. Bugünlerde daha biraz utangaçlar. Bu yanlış görüşlerin uzantıları daha bu meseleyi Türkiye'de açamadılar."

"Bunalım dönemlerini bu şekilde ayırmalarının altında yatan ne?"

"Onlar emperyalizmi Sovyetler Birliği'nin önderliğindeki sosyalist blokun, daha da doğrusunu istersen Sovyetler Birliği'nin yıkabileceğini savunuyorlar. Onların görüşüne göre kapitalizmi genel bunalıma sokan ne? Sovyetler Birliği'nin kurulması. Ona göre de emperyalizmin bunalım dönemleri neye göre belirlenir? Büyük ölçüde emperyalist ülkelerle sosyalist ülkeler arasındaki ilişkiye göre. Buna göre de geri bıraktırılmış ülke halklarının kurtuluş mücadeleleri ikinci plana itiliyor."

"Bu iş neye benziyor, biliyor musun. Adamın biri 45 yaşında kalp krizi geçiriyor. Bazıları bu adamın daha sonraki hayatına kalp hastalığı dönemi diyorlar. Ama biz diyoruz ki, bu adamın kalp hastalığına yakalanmasının nedeni vücudunun, kalbinin yaşlanmasıdır. Kalp hastahğı, daha doğrusu Sovyetler Birliğinin kurulması bu yaşlanmanın sonucudur. Adam 55 yaşında şeker hastalığına tutulunca, bunun da ana nedeni yaşlılık olacaktır. Bunlar tutuyorlar, bu şeker hastalığının nedeninin de kalp hastalığı olduğunu söylüyorlar. Yani diyelim emperyalizm bazı mevzilerini mi yitirdi. Hemen Sovyetler Birliği'nin büyük gücüne övgüler düzüyorlar. Onun de etkisi var. Kabul. Ama belirleyici etken bu güç değil. Onun için günümüz kapitalizmin kalp hastalığı dönemi değil, yaşlılık dönemi. Adamcağız yaşlılığının bir döneminde de kalp hastalığına tutuluyor."

Hasan, "Afferin be," dedi. "Bayağı iyi oldu."

Mustafa güldü. "Kimin öğrencisiyiz?"

Hasan, "Bırak dalga geçmeyi," dedi. "Boynuz sonradan çıkar ama kulağı geçer."

Sonra devam etti.

"Emperyalizmin genel bunalımı üç devreye ayrılır. Birinci devre tekelci kapitalizm dönemine geçişle başlar. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşının, yani daha doğru bir deyişle birinci yeniden paylaşım savaşının başlamasına kadar sürer. İkinci bunalım dönemi veya emperyalizmin genel bunalımının ikinci dönemi 1917 Ekim Devrimiyle başlar. İkinci yeniden paylaşım savaşına kadar sürer. Üçüncü bunalım dönemi ikinci yeniden paylaşım savaşından sonra başlar. Günümüzde de devam ediyor."

"Bunalım dönemlerini ele alırken temel ayırım kıstası, dünya proleteryasının birleşik gücü içerisinde emperyalizme darbe vuran en önemli gücün tesbitinden geçer. Burada her dönem için metropoller arası ve metropollerle geribıraktırılmış ülkeler arası ilişkilerin incelenmesi temeldir. Ayrıca sosyalizmin inşası sürecinde olan ülkeler ve metropollerdeki proletarya hareketi de ihmal edilemez.

Genel bunalımın birinci evresinde baş çelişki emperyalist metropoller arasında idi. İkinci dönemde baş çelişki emperyalistlerle sosyalist ülkeler arasında idi. Üçüncü bunalım döneminde ise baş çelişki emperyalist metropollerle geribıraktırılmış ülkelerdeki kurtuluş mücadeleleri arasındadır. Yani, dünya çapındaki temel emek-sermaye çelişkisinin çözümü yolunda emperyalist kapitalizme darbeyi vuran en aktif güç, her dönemin baş çelişkisini belirliyor."

Mustafa "peki" dedi, " bu olguların ekonomik temeli-

ni nasıl vurgulayacağız? Hangi çelişkinin baş çelişki olacağını buna dayanarak nasıl saptayacağız?"

"Emperyalist-kapitalist sistem içeresindeki çelişkileri doğuran ilişkiler, emperyalizmin temel sorunları olan ucuz hammadde, pazar ve kârlı yatırım alanları bulma ve elde tutma sorunlarına getirmek zorunda kaldığı çözümler tarafından belirlenir. Bu çözümlerin şekli, her bunalım döneminde farklıdır ve metropollerdeki sermaye birikiminin yanısıra, sisteme karşı güçlerin nasıl geliştiği ile de belirlenir.

Örneğin, Birinci bunalım döneminde dünyanın paylaşımının bitmiş olması metropoller arasındaki çelişkiyi, ikinci dönemde sosyalist bir ülkenin kurulması sistemle bu alternatif arasındaki çelişkiyi baş çelişki haline getirdi. Üçüncü bunalım döneminde ise yeni-sömürgecilik şeklinde belirginleşen çözüm yöntemlerine karşı kurtuluş mücadeleleri ile emperyalist metropoller arasındaki çelişki baş çelişki halini aldı."

Birinci Bunalım Dönemi:

"Birinci bunalım döneminin ana özellikleri ne?'

"Bu dönemde dünyanın ve yeni yeni toprakların paylaşılması ve ülkelerin sömürgeleştirilmesi tamamlanıyor. Emperyalistler sömürgelerin hammadde kaynaklarına, elektrik havagazı, demiryolu gibi alt yapılarına yatırım yapıyorlar.Bu ülkeleri açıkça işgal ediyorlar. Kendi askerlerini büyük ticari merkezlere yığıyorlar. Bu ülkelerde kendilerinin acentacılığını yapacak komprador burjuvalarla ve toprak ağalarıyla işbirliği yapıyorlar. Mallarını çok yüksek fiyatlarla satıyorlar.Sömürge halklarının kaynaklarını yağmalıyorlar.Bir süre sonra sömürgeleştirilecek yeni alan kalmıyor. Bu kez birbirlerine düşüyorlar. Sömürgelerin yeniden paylaşılabilmesi için birinci yeniden paylasım savaşı başlıyor."

İkinci Bunalım Dönemi:

"İkinci bunalım döneminin özellikleri ne?"

"İkinci bunalım dönemine damgasını vuran özellik Sovyetler Birliği'nin ortaya çıkması. 1917 Ekim Devrimiyle birlikte dünyada proleter devrimlerin ilk örneği veriliyor. Rus devrimi bir çok ülkede sosyalist hareketin ve ulusal kurtuluş hareketlerinin hızlanmasına yol açıyor. Lenin'in önderliğinde Üçüncü Enternasyonal kuruluyor. Bütün dunyadaki gerçek sosyalist hareket bir merkezden yönetiliyor. Emperyalistler dünyanın tek sosyalist ülkesini yok etmek için beraberce saldırıya geçiyorlar. Gerici Rusları destekliyorlar. Bu ara 1929 yılındaki bunran bütün emperyalist ülkeler ile sömürge ve yarı–sömürge ülkelerin ekonomilerini allak bullak ediyor. Emperyalist kapitalist blok böyle bir sıkıntı içindeyken, Sovyetler Birliği planlı ekonomisiyle giderek güçleniyor. Ekonomik bunran bir taraftan işçi sınıfı ve müttefiklerinin mücadelesini geliştiriyor. Diğer taraftan da İtalya ve Almanya'da faşistler güçleniyor ve iktidarı alıyorlar. Emperyalist ülkelerde ekonomik bunrandan kurtulabilmek için silahlanmaya hız veriliyor."

"Bu dönemde emperyalist tekellerle geribıraktırılmış ülkeler arasındaki ilişkide önemli bir değişme oluyor mu?"

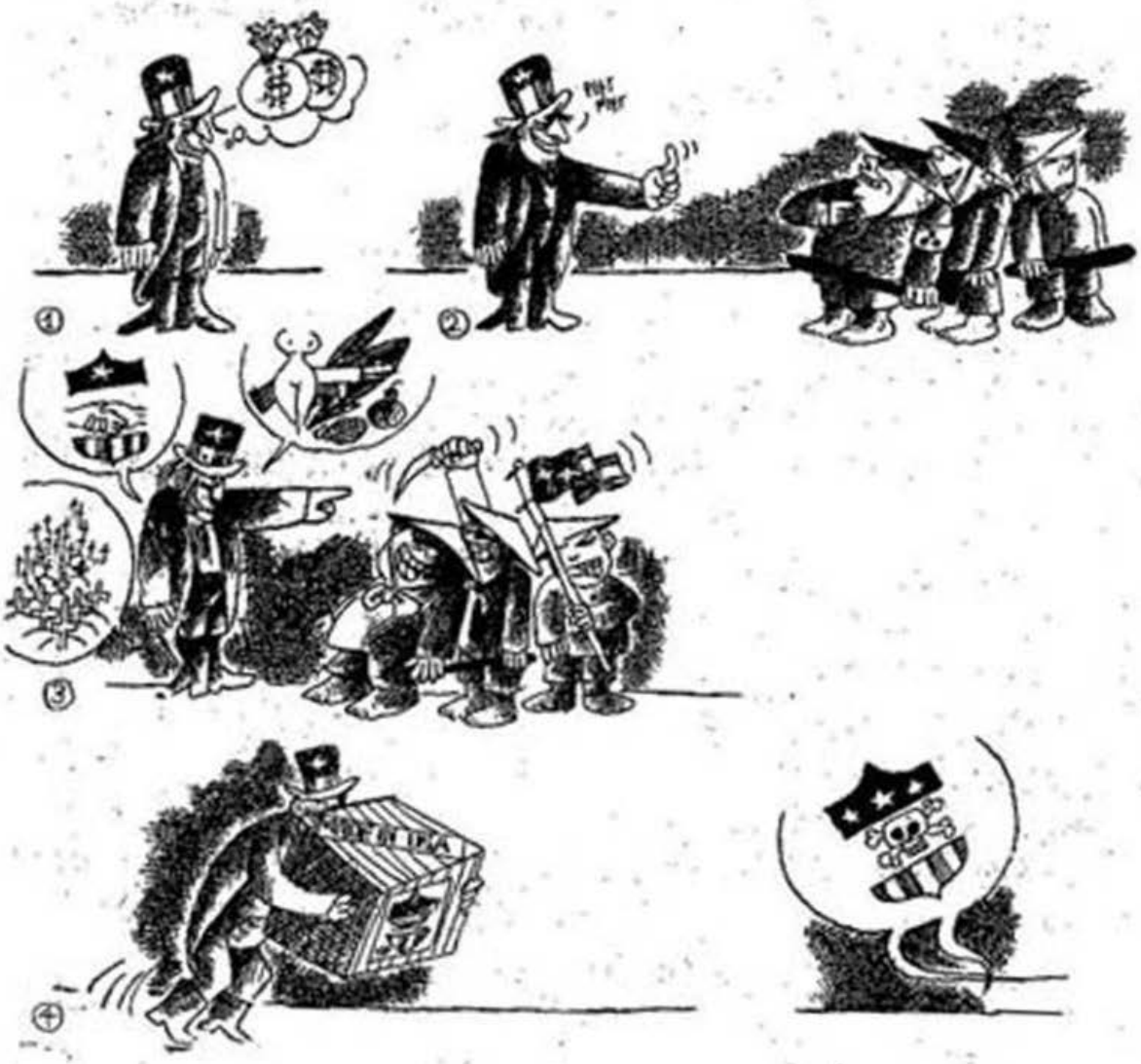
"Pek yok. Emperyalistler, geribıraktırılmış ülkelerde, yanisömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki hakim sınıflarla işbirliğine giriyorlar. Ülkedeki işbirlikçi sınıflar ise bir tarafta emperyalistlerin acentalığını yapan komprador burjuvalar, diğer tarafta feodal kalıntılar, büyük toprak sahipleri. Emperyalistler genellikle sömürge ülkeleri açıktan açığa işgal ederek sömürülerini sürdürmeye çalışıyorlar. Yatırımlar yine madencilik ve petrol gibi hammadde kaynaklarına, elektrik, havagazı, demiryolu, tramvay gibi altyapı yatırımlarına.Bir de geribıraktırılmış ülkelere borç veriliyor. Bu yolla da büyük bir sömürü var."

"Peki," dedi Mustafa. "İkinci Dünya Savaşını Birinci Dünya Savaşından ayıran iki özellik var. Onun da burada açılmasında yarar var."

"Doğru. Özellikle Üçüncü Dünya Savaşı çıkar mı, çıkmaz mı tartışmalarına ışık tutacak bir konu. Günümüzde dünya savaşlarının sadece emperyalistler arasındaki çelişkilerden kaynaklanmadığının bilinmesinde yarar var. Birinci Dünya Savaşı sadece emperyalistler arasındaki çelişkilerden kaynaklanıyordu. Yani sadece bir yeniden paylaşım savaşıydı. Halbuki İkinci Dünya Savaşı bir taraftan bir yeniden paylaşım savaşıdır, diğer taraftan sosyalist ülkeyle emperyalist ülkelerin bir kısmı arasındaki bir savaştır. Aynı zamanda savaşın üçüncü bir yanı da Çin'de olduğu gibi emperyalistlere karşı sömürge ülkelerin kurtuluş mücadeleleri vardı. Almanya 1930'lara doğru güçlendi. Alman tekelci burjuvazisi, Birinci Dünya Savaşı sonrasında elinden kaçırdığı sömürgeleri yeniden elde etmek için hazırlıklara başladı. Amerikan, İngiliz ve Fransız tekelci burjuvaları ise faşistlerin saldırılarını Sovyetler Birliğinin üstüne yöneltmeye çalıştılar. Onun için de Almanya'nın silahlanmasına göz yumdular. Hatta desteklediler. Kitaplardan okuduklarından hatırlarsan, savaş önce emperyalist ülkeler arasında çıktı."

Üçüncü Bunalım Dönemi

"İkinci Dünya Savaşıyla birlikte emperyalizmin ikinci bunalım dönemi sona eriyor, üçüncü bunalım dönemi başlıyor," dedi Mustafa. "Bizim için en önemli dönem bu. En çok bu dönemi incelemeliyiz. Birçok arkadaşın kafasında bu konu açık değil. Deminki örneğe dönersek, yaşlı adam artık komada. İyice hastalanmış. 1917 yılında kalp hastalığına yakalanmış. 1945 yılından sonra dünyanın üçte birinin sosyalizmi seçmesiyle aklına gelebilecek bütün hastalıklara yakalanmış. Şeker mi dersin, prostat mı dersin, ülser mi

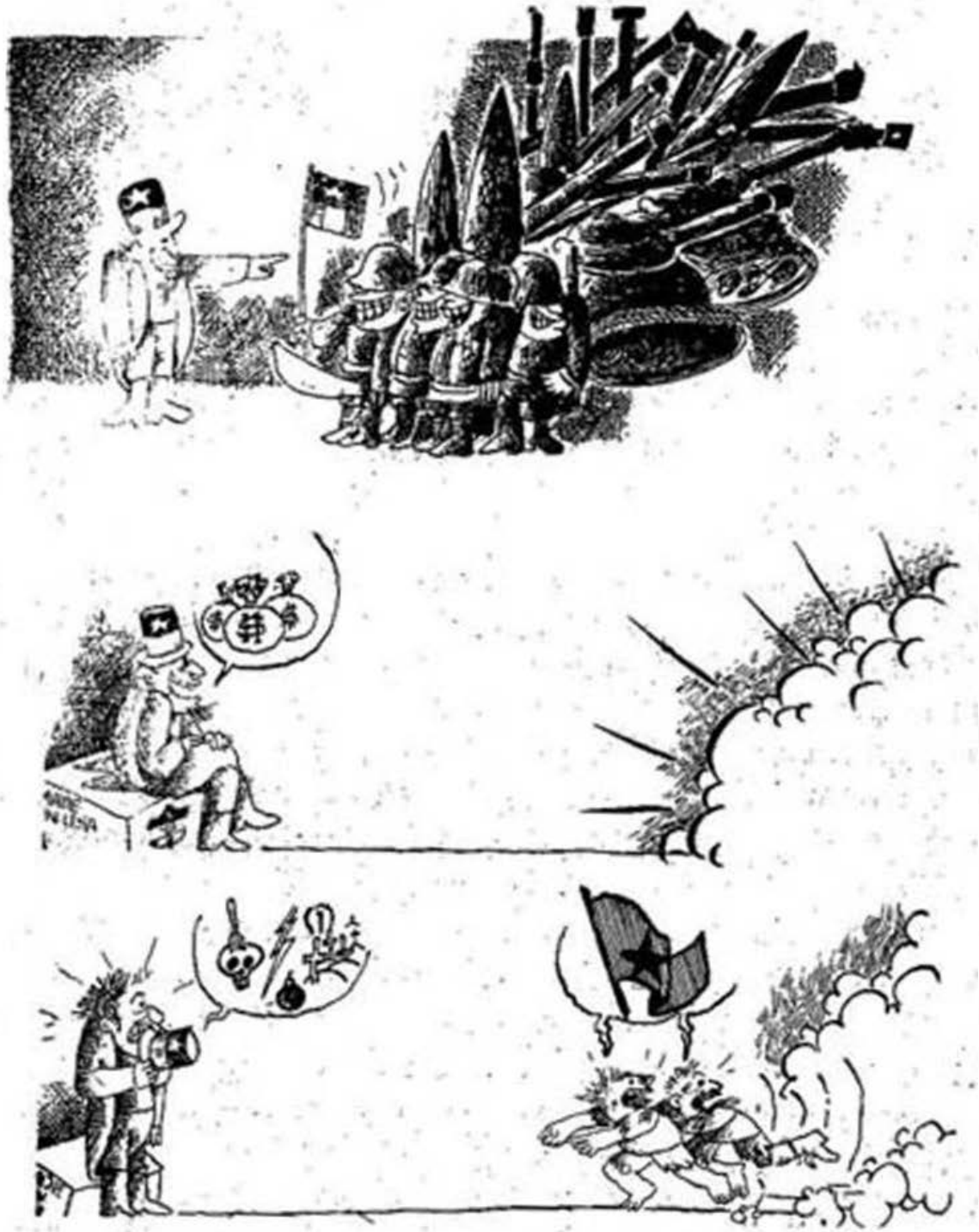
dersin. Hepsi var. Bu hastalıkları için her gün avuç dolusu ilaç yutuyor. Artık ilaçların da etkisi azalmaya başlıyor. İlaçların dozunu arttırmak gerekiyor. Bu defa ilaçların yan etkileri başlıyor. Midesi için aldığı ilaçlar böbreklerini bozuyor. Böbrekleri için ilaç alıyor. Bu defa damar sertliği başlıyor. Şimdi bu adamın hastalıklarını, aldığı ilaçları anlat bakalım."

"Savaş sonrasında önce Doğu Avrupa ülkelerindeki emperyalist işgalciler kovularak sosyalizmin kuruluşu başlıyor. Yugoslavya ve Arnavutluk halkları da anti–emperyalist mücadeleyi sosyalizm mücadelesiyle birleştiriyorlar. Bu ara Asya'nın devi Çin'de Japon emperyalistleri kovuluyor. Yarı sömürge Çin'in yerini Çin Halk Cumhuriyeti alıyor. Kore emekçileri de Japon işgalcilerini ve yerli sömürücüleri kovuyorlar. Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti kuruluyor. Vietnam'da II.Dünya Savaşında önce Japon emperyalistlerine karşı verilen mücadele, İkinci Dünya Savaşından sonra Fransız emperyalistlerine karşı verilmeye başlanıyor. Nihayet büyük Dien Bien Phu zaferinden sonra Fransız emperyalistleri kovuluyor ve Vietnam Demokratik Halk Cumhuriyeti kuruluyor. Yani eski sömürge ve yarı-sömürgelerin halkları emperyalist açık işgale karşı verdikleri mücadeleyi kesintisiz devrim süreci içinde sosyalizm mücadelesine dönüştürüyorlar ve ülkelerinde sosyalizmi kuruyorlar."

Açık İşgal–Gizli İşgal

"Emperyalistler bundan ne gibi dersler çıkardı?"

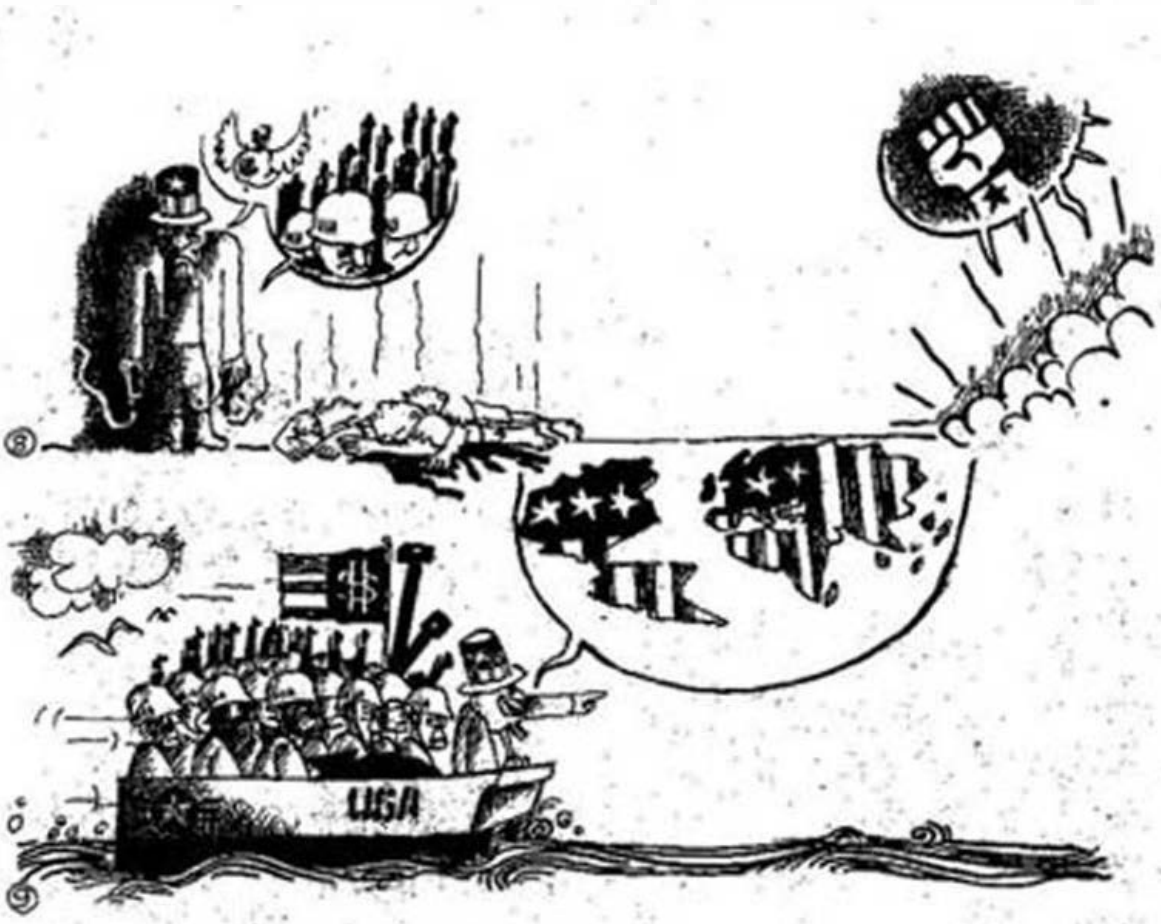
"Emperyalistler açık işgalin büyük tepkiye yol açtığını ve bütün halkın açık emperyalist işgale karşı çıktığını görünce, gizli işgal dediğimiz bir yönteme başvurdular. Gizli işgalde ülkede öyle fazla sayıda emperyalist ülke askeri görülmüyor. Ama üsler var. Askeri danışmanlar var. Ülkede yerli sö-

mürücülerin ordusu güçlendiriliyor. Onlara her türlü silah yardımı yapılıyor. Yani ülke oligarşinin ordusuna işgal ettiriliyor."

"Peki," dedi Mustafa, "oligarşinin oluşmasıyla, açık işgalin gizli işgale dönüşmesi nasıl oldu?"

"1. ve 2. bunalım dönemlerinde emperyalizmin komprador burjuvazi ve feodallerle işbirliği içinde olması, yalnızca pazar ilişkilerini, yani hammadde ithali ile mamul mal ihracını kolaylaştıran yönde sermaye ihracını gerektiriyordu. Bu yüzden de bu dönemlerde 3.bunalım döneminde olduğu gibi çarpıkta olsa üretici güçlerin gelişmesine izin verilmiyordu. Böyle bir ekonomik temele dayanan sömürüde bir yandan, emperyalizmin sömürge ve yarı-sömürge ülkeler için dışsal bir olgu olmasını, diğer yandan da gerekli müdahalelerde bulunabilmesi için emperyalistlerin bu ülkelerde kendi askeri güçlerini kullanmalarına yol açıyordu. İşte buna da açık işgal diyoruz. 3.bunalım döneminde ise emperyalistler kapitalizmin yukarıdan aşağıya doğru inşasına girişmişler, komprador burjuvazinin yeterli sermaye birikimine ulaşan kesimiyle bütünleşerek yerli tekelci burjuvaziyi yaratmışlardır. Ancak sömürge ve yeni-sömürge ülkelerde yerli tekelci sermayenin göbeğinden dışa bağımlı olmasının getirdiği güçsüzlük, bu ülkelerde feodal alt yapının giderek çözülmesine rağmen varlığını sürdürmesine ve feodal üstyapının bütünüyle tasviyesinin tamamlanamamasına yol açmıştır. Tekelci sermayenin bu güçsüzlüğü de tefeci-tüccar ve toprak ağalarıyla ittifakın zorunluluğunu getirmiş ve hakim sömürücü azınlık diye belirlediğimiz oligarşinin oluşmasına neden olmuştur. 3.bunalım döneminde oligarşinin kendi askeri gücünün var olan sömürü düzeninin korunmasında kullanılması bu dönemde emperyalizm için çok daha elverişli olan gizli işgali mümkün kılmıştır.

USA

USA

"Bunun emperyalistler açısından yararı ne?"

"Birincisi halk oligarşinin ordusuna başlangıçta tepki duymuyor. Onlar da bizim milletten diye uyutuluyor. İkincisi de emperyalist işgalin masrafları o ülkenin halkının sırtına yükleniyor. Eskiden emperyalistler bir ülkeyi açık açık işgal ettiler miydi, kendi asker ve subaylarının bakımı ve her türlü masrafı kendilerine aitti. Şimdi ülkeyi oligarşinin ordusu aracılığıyla işgal ettiler mi, bu askerlerin her türlü masrafı o ülke halkından toplanan vergilerle karşılanacak. Ayrıca emperyalist tekeller bu devlete bol bol da silah satacak. Tabii tekel fiyatlarıyla."

"Peki, emperyalistlerin ülkeyi açık olarak işgal etmesiyle gizli olarak işgal etmesi arasında emperyalistlerin çıkarları açısından bir zarar yok mu?"

"Yok. Önemli olan ne? Önemli olan emperyalist sömürünün sürmesi. Dün bunu kendi ordularıyla yapıyorlardı. Bir çok mahzurunu gördüler. Bugün oligarşinin ordularıyla yapıyorlar. Vietnamlılaştırma dedikleri şey bu. Yani devrimci Vietnamlıyı gerici Vietnamlı öldürsün. İstedikleri bu. Ancak gerici Vietnamlının devrimci Vietnamlıyı öldürmeye gücünün yetmediği zamanlarda emperyalistler açık olarak müdahale ettiler. 1965 yılındaki Amerikan açık işgalinin nedeni bu."

"O zaman İkinci Dünya Savaşından sonra bir çok sömürgeye bağımsızlık verilmesini bu açıdan değerlendirmek gerek."

"Evet," dedi Hasan. "Onun için de bu döneme yeni-sömürgecilik dönemi diyoruz. Emperyalistler baktılar ki sömürgelerdeki bağımsızlık savaşlarına sosyalistler öncülük ediyor ve bağımsızlıklarını kazandıktan sonra ülkelerinde sosyalizmi kurmaya başlıyorlar, onlar da bu potansiyeli yok

etmek için eski sömürgelerinin göstermelik bağımsızlıklarını tanımak zorunda kaldılar. Özellikle Afrika'da bir çok ülkeye 1960'ların başlarında politik bağımsızlık verildi. Ama bu ülkelerin bağımlılıkları sürdü."

"Yani emperyalistler daha nazik sömürmeye başladılar."

"Bu naziklikle yetinmediler. Daha da nazikleştiler."

"Nasıl?"

"Açık işgali gizli işgale dönüştürdükten sonra kendi emirlerinde partiler kurdular. Halkı aldatmak için göstermelik seçimler düzenlediler. Bütün bu yollarla halkın mevcut düzene olan umudunu artırmaya çalıştılar."

"Peki, bu dönemde emperyalistlerin geribıraktırılmış ülkelerdeki yatırımlarında bir değişiklik oldu mu?"

Çarpık ve dışa bağımlı sanayileşme

"Oldu. Hem de çok önemli. Emperyalistler birinci ve ikinci bunalım dönemlerinde geribıraktırılmış ülkelerde imalat sanayi yatırımlarına gitmezlerdi. Kendi ülkelerinde ürettikleri malları sömürge ve yarı-sömürgelerdeki acentaları aracılığıyla pazarlarlardı. Ama yeni-sömürgecilik döneminde bu durum değişti. Emperyalistler yeni-sömürgelerde kendi denetimlerinde çarpık, dışa bağımlı bir sanayileşme başlattılar. Eskiden onların mallarını pazarlayan acentaların belli bir sermaye birikimine ulaşan en büyükleriyle ortak yatırıma gittiler."

"Çarpık sanayileşmeden kastın ne?"

"Ülke sanayii çeşitli dallarıyla birlikte ülke halkının ih-

tiyaçları doğrultusunda değil de emperyalistlerin ihtiyaçlarına göre şekilleniyor. Mesela Avrupa'da iplik sanayii terkediliyor. Türkiye'de geliştiriliyor. Japonya'da ücretler artınca Japon gemi tekelleri ucuz işgücü bulabilecekleri geribıraktırılmış ülkelere işlerini aktarıyorlar. Diğer taraftan, dosdoğru elektrik bile sağlanmadan çok sayıda fabrika açılıyor. Son zamanlarda fabrikaların bir kısmı sadece elektrik yetersizliğinden çalışmıyor. İşler o kadar kârlı ki, herkes mümkün olduğu ölçüde yatırıma gidiyor. Kimsenin elinde nakit parası kalmıyor. Herkes bankalara muhtaç. Herkes krediyle çalışıyor. Yani bankalar kredileri iki ay kesse, nasıl çarpık bir sanayinin olduğu ortaya çıkacak. Üç beş tekelin dışında çok az fabrika ayakta kalabilir. Zaten büyük holdinglerle bankalar içiçe. Birlikte tekelci sermayeyi oluşturuyorlar.".

"Peki, dışa bağımlılıkla neyi anlamalıyız?"

"Ülkede öyle bir sanayileşme oluyor ki, makinası emperyalist tekellerden, yedek parçası emperyalist tekellerden, hammaddesi emperyalist tekellerden geliyor. Bunlar ithal edilemediği an tüm sanayii felce uğruyor. İpin ucu emperyalist tekellerin ellerinde oldu mu, mallarını istedikleri fiyatlardan satıyorlar. Yani Türkiye halkı yağmalamyor."

"Emperyalistler Türkiye'deki yerli tekelci kapitalistlerle imalat sanayiinde ortak yatırıma gittiler dedin. Bunun ortaya çıkarttığı ne gibi değişiklikler var?"

"Önce ülkede işçi sınıfının boyutları büyüyor. Mesela Türkiye'yi ele alalım. Emperyalistlerle yerli tekelci kapitalistlerin ilk ortak yatırımı İkinci Dünya Savaşından sonra oldu. Bu yatırımlar 1950'lerde hızlandı. Özellikle de 1960'larda Türkiye'de hızlı bir sanayileşme görüldü. Bu sayede bugün işçi sayısı 4.5–5 milyon civarında. Çarpık ve dışa bağımlı da olsa bu sanayileşme Türkiye'de sınıf mücadelesini hızlandırdı."

MADE IN TURKEY

"Burada oligarşi kelimesini bir açsak mı?" dedi Mustafa.

"Gerek var mı? Daha önceki konuşmalarda değinmiştik."

"Tekrarlamakta yarar var."

"Oligarşi sömürücü hakim azınlık demek. Mesela bugün Türkiye oligarşisi emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci kapitalistlerden ve onlarla işbirliği halindeki büyük toprak ağaları, tefeci ve tüccarlardan meydana gelir."

"Biz bağımsızlık istiyoruz. Niçin? Çünkü bugünkü bağımsızlığımız gerçek bir bağımsızlık değil. Türkiye halkının geleceği Türkiye halkının çıkarları doğrultusunda kararlaştırılmıyor. Emperyalistlerin ve yerli sömürücü bir azınlığın çıkarları doğrultusunda kararlaştırılıyor. Bizim isteğimiz emperyalistlerin de, yerli işbirlikçilerinin de ülkemizden çekip gitmesi."

Mustafa,Hasan'ın sözünü kesti, "1971 öncesini hatırlarmısın?" dedi. "O zamanlar milli demokratik devrimi savunurduk. Yani anti–emperyalist ve anti–feodal devrim derdik. Bizim devrimimiz anti–emperyalist olduğu için milli olacaktı, anti–feodal olduğu için de demokratik. Bizi saptıran bazı kişiler milli demokratik devrimle sosyalist devrim arasına duvar örerdi. Anti-emperyalist mücadeleyle antikapitalist mücadeleyi birbirinden ayırırdı. Meseleye kesintisiz devrim süreci açısından bakmazdı. Halbuki şimdi işler ne kadar farklı. Anti–oligarşik ve anti–emperyalist halk devrimi o duvarları ortadan kaldırıyor. Sınıf mücadelesi çok daha önem kazanıyor. Sınıf mücadelesinin önem kazanmasıyla da devrimin kesintisiz bir süreç izlemesi, yarı yolda durmaması garantileniyor. Neyse şimdi bunları bırakalım."

Hasan, "O zaman üçüncü bunalım döneminde emperyalistlerle geribıraktırılmış ülkeler arasındaki ilişkiyi bir özetleyelim. Sömürgecilik yerini yeni-sömürgeciliğe ve göstermelik bir demokrasiye bırakır. Açık işgal yerini gizli işgale bırakır. Önceden sadece dışsal bir olgu olan emperyalizm aynı zamanda içsel bir olgu haline gelir. Oligarşi, yani sömürücü hakim azınlık içinde yer alır. Geribıraktırılmış ülkelerde çarpık ve dışa bağımlı bir sanayileşme geliştirilir. Eskinin komprador burjuvası yerli tekelci burjuvaya dönüşür. Bütün bunların sonucunda da ülkede sınıf mücadelesi giderek hız kazanır."

Emperyalist ülkeler arasındaki ilişkiler

"Peki, bu dönemde emperyalist ülkeler arasındaki ilişkiler nasıl?"

"Diyelim ki, belli bir dönemin ekonomik–politik güç dengesine göre sömürge veya yarı–sömürgeler paylaşılmıştır. Ancak zaman içinde çeşitli işletmelerin, işkollarının ve ülke ekonomilerinin farklı hızlarda büyümesiyle bu güç dengesi bozulur. Yani, sömürgelerin eski paylaşım biçimi yeni güç dengesini yansıtmaz olur. Eskiden daha güçlü olupta, zayıflayanın elinde daha fazla sömürge vardır. Buna karşılık zayıf olup da sonradan güçlenen emperyalistler yeni sömürgeler istemektedirler."

"1. ve 2. dünya savaşları bu nedenle aslında yeniden paylaşım savaşlarıdır. Bu savaşlar sonucunda sömürgeler yeni güç dengesine göre yeniden dağılmıştır. Ancak unutulmamalıdır ki bu savaşlar emperyalistler arasındaki çelişkileri bir süre için ertelemiştir.Buna da daha önce sözünü ettiğimiz yasa yol açmaktadır. Yani, kapitalizmin eşitsiz ve dengesiz gelişmesi yasası. Bu yasa emperyalistlerin tek bir bütün halinde hareket etmelerini engelleyen çelişkileri doğurmaktadır. Bu çelişkiler geçmişte öyle doruğuna ulaşmıştır ki, em-

peryalistler arasında gelişen bir sıcak savaştan başka bir çözüm kalmamıştır."

"Peki, buna göre günümüzde yeni bir savaş ihtimali doğmaz mı?" diye sordu Mustafa.

"İşte"dedi Hasan," bu nokta çok önemli. Bu soruyu cevaplamak için 2.dünya savaşından beri ortaya çıkan yeni gelişmelere dikkat etmek gerek. Bu savaştan sonra önemli ekonomik–politik değişiklikler oldu. Bunların bir kısmı sermaye birikiminin yol açtığı ekonomik gelişmeler. Yani kapitalizmin yaşlanıp cançekişen kapitalizm haline gelmesinin sonuçları. Bu dönemde sermaye ulusal sınırlar dışına çıkıp çokuluslulaştı. Başka bir deyişle çokuluslu tekeller egemenlik kazandı. Bir bakıyorsun bir tekelin merkezi Amerika'da, ama sermayesinin ancak bir bölümünü Amerika'dan sağlıyor. Veya yatırımlarının büyük bir bölümü Amerika dışında. Ayrıca, uluslararası ticaret de çok gelişti. Bunlarla birlikte, emperyalizmin genel bunalımının derinleşmesinin yol açtığı dengesizliklere karşı Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu gibi örgütler kuruldu. Bu örgütler emperyalist ülkelerin kendi aralarında kurdukları ekonomik örgütler. Öteyandan emperyalizmin politik açıdan zayıf düşmesine karşı da NATO, SEATO , CENTO gibi örgütler de kuruldu. Bu askeri blokların görevi emperyalist–kapitalist sistemi güçsüzleştirecek darbelerden korumak. Çünkü,2. dünya savaşından bu yana ulusal kurtuluş savaşları ve sosyalist ülkelerin hem sayıca artması, hem de güçlenmesi emperyalist–kapitalist sistemi sarsmaya başlamıştı. Gerek kapitalizmin yaşlanması, gerekse ulusal kurtuluş ve sosyalizm için mücadele veren halkların güçlenmesi, çeşitli ülkelerde tekellerin yakınlaşmasını doğururken emperyalistler arasındaki çelişkiler azalmadı, aksine keskinleşti. Ama, düşmanlarını ekonomik–politik bakımdan güçlendirmemek ve sonlarını kendi elleriyle getirmemek için açıktan açığa savaşa başvuramıyorlar. Çünkü, geliştirilen

yeni savaş teknolojileri belki de emperyalist ülkeleri tümden yokedecektir. Ayrıca, böyle bir savaş süresinde ve sonucunda geribıraktırılmış ülke halkları kendilerini sömürücülerden kolayca kurtarabileceklerdir. Yani, emperyalistler arası yeni bir paylaşım savaşı gerekli olabilir, ama olanaksızdır.

Mustafa, "Bu bölümler çok yoğun oldu," dedi. "Biraz açmakta yarar var mı dersin?"

Hasan, "Sorulara bakarız," dedi. "Eğer sordukları sorular anladıklarını gösteriyorsa, daha derine bile gireriz."

Bu ara derneğin kapısı açıldı. İki genç girdi. Hasan onları görünce kalktı. "Hoşgeldiniz," dedi. "Biz de sizi bekliyorduk. Ne var ne yok?"

Yeni gelenlerden bıyıklı olanı, "Biz biraz erkenciyiz," dedi. "Arkadaşlar daha kahvede oturuyorlar. Birazdan kalkacaklar."

Mustafa yeni gelenlere döndü. "Bize iki dakika izin verir misiniz?" dedi. "Bitecek bir şey vardı da."

Sonra Hasan'a döndü. "İkinci Dünya Savaşından sonra emperyalist ülkeler arasındaki ilişkilerin görünümü nasıl? Ona da kısaca değin. Bitirelim."

Hasan, "İkinci Dünya Savaşından sonra sosyalizm büyük başarılar kazandı. Amerika Birleşik Devletleri dışındaki tüm emperyalist ülkeler ise yıkılmış, harebeye dönmüştü. Bu durumda bütün emperyalist ülkeler Amerika'nın önderliğini kabul ettiler. Soğuk savaş başladı. Amerika dünyanın jandarmalığını üstlendi. Bu durum 1960'ların başına kadar sürdü. Bu süre içinde kapitalizmin eşit olmayan gelişme yasasına uygun olarak Avrupa'daki emperyalist ülkeler ve Japonya hızla gelişti. İkinci Dünya Savaşından sonraki güç dengesi

bozuldu. Amerika Birleşik Devletleri, Ortak Pazar ve Japonya arasında çekişmeler ve çelişkiler iyice arttı. Bu emperyalist bloklar arasındaki mücadele her geçen gün keskinleşiyor. Ama kapitalizm ana daha önce sözünü ettiğim nedenlerden dolayı savaşı doğuramadığından sancılar içinde kıvranıyor."

"Oldu," dedi Mustafa, "Bu kadar yeter. Zaten soru filan da sorulunca konu daha açılır."

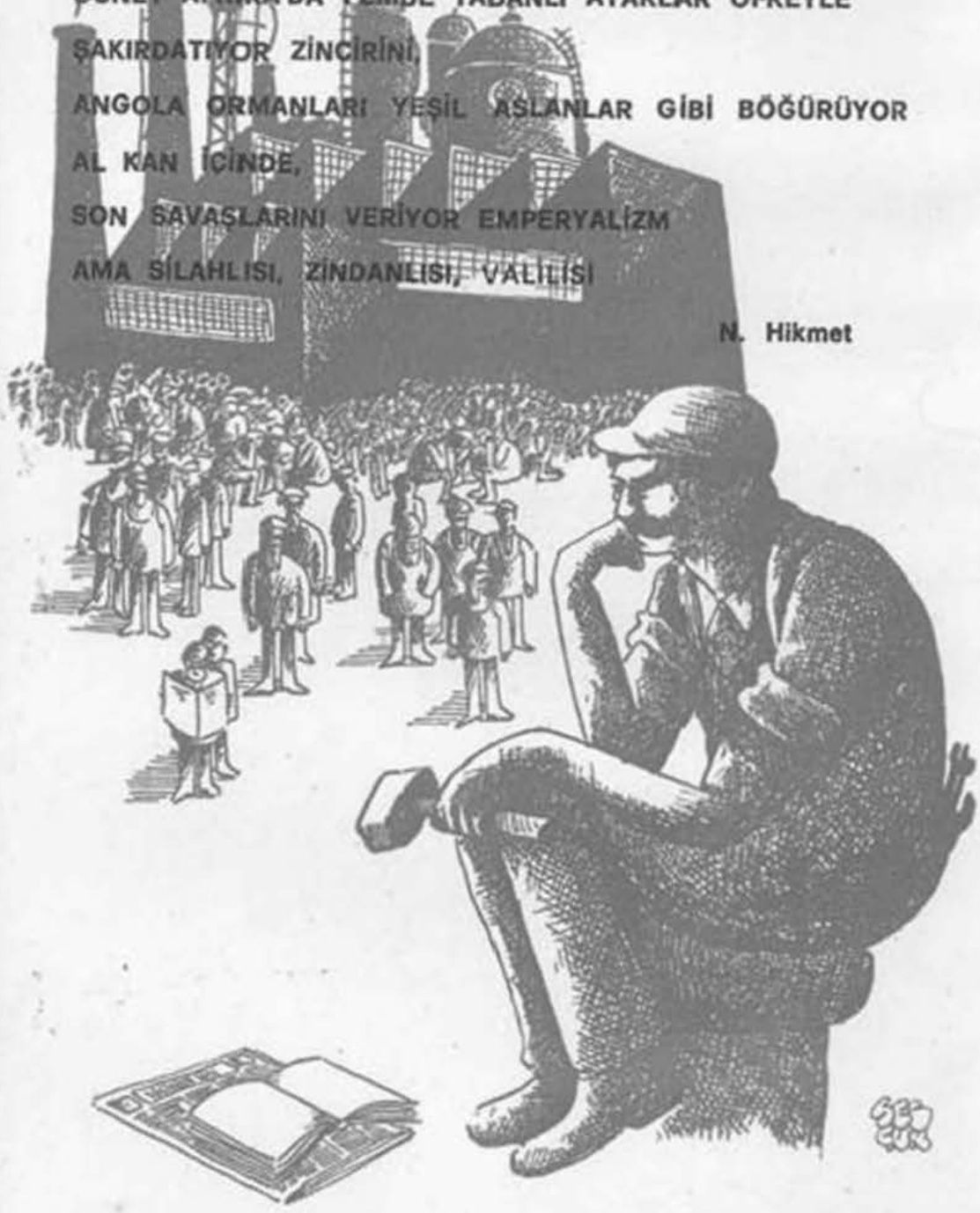
Sonra diğerlerine döndü. "Dün gece etrafı temizlememiştik. Hadi bakalım iş başına."

Hasan süpürgeyi ve faraşı aldı. Yeni gelenler masa ve sandalyeleri düzene sokmaya başladılar. Mustafa da çaydanlığı alarak çöp tenekesine yöneldi.

Kahveden çıkanlar derneğe geldiklerinde temizlik işi nerdeyse bitmişti.

KULAĞIMI DAYADIM YERE,
DİNLEDİM AFRİKA TOPRAĞINI,
HOMURTULAR GELİYOR UGANDA'DAN, MOZAMBİK'TEN,
GÜNEY AFRİKA'DA PEMBE TABANLI AYAKLAR ÖFKEYLE
SAKIRDATIYOR ZİNCİRİNİ,
ANGOLA ORMANLARI YEŞİL ASLANLAR GİBİ BÖĞÜRÜYOR
AL KAN İÇİNDE,
SON SAVAŞLARINI VERİYOR EMPERYALİZM
AMA SİLAHLISI, ZİNDANLISI, VALİLİSİ

N. Hikmet

Fiatı 5 LİRA